

V menn

UKE 29 19. JULI 2024 kr 99

Tar innersvingen på
tradisjonelle kampfly

DRONER KAN UTKONKURRERE F-35

Det ukjente
dramaet bak
Hitlers døde
kropp

NAZI-TOPPENE BLE BEGRAVET NI GANGER

+ Verdens 10 rødeste ting

+ Forsvarets merkelige våpen

REISE Danmarks riviera

NYDELIGE NORDSJÆLLAND

1977 Polski Fiat
Søtere blir det ikke

Ville nekte
kvinner
i OL

TRUE CRIME

Gangsterkongen
«Whitey» Bulger
Den råeste av dem alle

nr. 35 2024 www.vimenn.no

Bestill
på nett:

Storytravel.no

post@storytravel.no
Tlf: 22 22 22 26

Storytravel.no

8 dager. Avreise 7. november 2024

Oppdag vakre Andalucia

Pris per
person fra
16 950,-

Spennende rundreise med noen av de beste opplevelsene fra det kjente og ukjente Sør-Spania.

Du kjenner kanskje til badebyene på Costa del Sol, og ikke et vondt ord om disse deilige Syden-destinasjonene, men har du noen gang utforsket resten av regionen? Andalucia er en gavepakke for deg som er glad i å reise! Her finner du alt fra spennende kultur og historie, til deilige restauranter og strender.

«Landet der en belønning venter», slik ble Andalucía beskrevet av globetrotteren Ibn Batouta på 1300-tallet. Beskrivelsen er like sann i dag! Andalucías vakre, historiske og kulturelle mosaikk er noe som må oppleves!

På denne reisen skal vi sammen i gruppe utforske det autentiske Andalucía. Vi har satt sammen en meny av opplevelser med blant annet Alhambra i Granada, de hvite byene Frigiliana og Nerja, og Ronda med sin spektakulære beliggenhet på en klippe-avsats. I tillegg skal vi spise mye god mat og smake på god drikke.

Vi har base på ett sted, på et første-klasseshotell i kystbyen Fuengirola.

Du får også rikelig med tid til å utforske på egen hånd, samt mulighet til å bestille og være med på ytterligere utflukter.

DETTE FÅR DU:

- Fly Oslo-Málaga t/r
- Hotell i 7 netter
- Hotellfrokost
- 4 lunsjer
- 7 middager
- Utflukter
- Skandinavisktalende reiseleder
- Transport i henhold til program
- Alle skatter og avgifter

VALGFRIE TILVALG:

- Flere utflukter
- Buffetmiddag på hotellet

Pris per person i dobbeltrom fra 16 950,-

STORY TRAVEL
**Bli med i
reiseklubben**

Vinn reisegavekort verdt 3000,-
*Meld deg inn i reiseklubben og få de beste tilbudene først.
Vinner av reisegavekort à 3000,- trekkes hver måned!*
Send sms «reise» til 2205.

Finn din drømmereise blant våre fantastiske tematurer!

Pris per
person fra
14 850,-

5 dager. Avreise: 18. november 2024

Vidunderlige, historiske Roma

Den italienske hovedstaden vil ta pusten fra deg!
Opplev alle de viktigste attraksjonene på én snau uke!

Snør på deg dine beste tursko og bli med på vår herlige gruppereise til Roma! I Italias største by skal vi på guidet tur for å se på en rekke kjente severdigheter, lære litt om byens historie og høre hvordan ting er i dag. Du kan forvente deg et yrende folkeliv, imponerende shoppinggater, samt gode restauranter og isbarer til å få vann i munnen av.

Omtrent på annethvert gatehjørne vil du se søyler eller hele templer fra romertiden. Her finnes små torg med nydelige fontener, vakkert slitte barokkpalasser,

sjarmerende fortausrestauranter med rutete duker og kveldsåpne bydelkirker.

Den beste måten å se byen på er å rusle gatelangs, slik vi skal gjøre mye av sammen på denne gruppereisen. Det blir også tid til å gå litt rundt på egen hånd eller sitte og nyte en god kopp espresso på en koselig kafé. Bli med og opplev *la dolce vita* sammen med andre reiselystne turister!

DETTE FÅR DU:

- Fly Oslo-Roma t/r
- Hotell i 4 netter
- Frokost på hotellet hver dag
- 3-retters velkomstmiddag, inkl. vin/vann
- 4-retters middag, inkl. vin/vann
- Transport og utflukter
- Inngangsbilletter til Colosseum, Forum Romanum, Vatikanmuseene og Peterskirken
- Skandinavisktalende reiseleder
- Alle skatter og avgifter

Pris per person i dobbeltrom fra 14 850,-

Finn din
drømmereise:

AKTIV FERIE

Ferie med aktiviteter som gjør godt for både kropp og sjel.

LANGTIDSREISE

Nyt livet på et herlig leilighets-hotell i Spania i 4 eller 8 uker!

HOBBYTURER

Fordyp deg i håndarbeid, foto, maling, hageliv, mat, med mer.

TEMAREISER

Gruppetur med inspirerende temaer og dyktige guider.

STORY TRAVEL

www.storytravel.no

FORBEHOLD OM TRYKKEFEIL OG ENDRINGER I DATO ELLER PRIS.

REPORTASJER

8 Kampdroner vs. F-35

Er Norges store kampfly-investering allerede i ferd med å bli innhentet av fremtiden? Ubemannede alternativer – droner – er på vei. Elon Musk hevder at en F-35 vil være sjanseløs mot en fjernstyrt kampdrone.

18 Sjøfolkenes farlige felle

Innsatsen til norske sjøfolk under krigen er viden kjent, men de har også en annen, mindre kjent og nokså svart historie.

24 Forsvarets mangfoldige våpen

Spennvidden i de håndvåpnene våre væpnede styrker har brukt de siste drøye 150 årene, er enorm.

30 Ni begravelser for Adolf Hitler

Russerne gravde ham ned. Og opp igjen. Liket av Der Führer fikk en makaber og langvarig siste reis. Til sist havnet asken etter Adolf Hitler i en tysk elv i 1972.

38 Uestetiske OL-damer

OLs «oppfinner» Pierre de Coubertin mente kvinnene var mer egnet til å hylle de mannlige vinnerne enn selv å delta.

48 Den fryktede pensjonisten

James «Whitey» Bulger var mafia-gudfar i Boston, samtidig som han spilte et livsfarlig dobbeltspill som informant for FBI.

60 Myke macho-fiskere

Johnny Haglund har møtt fiskerne på Madagaskar som rir på tre meter høye bølger i hjemmelagde kanoer for å få mat på bordet.

68 Polski Fiat

Møt humørsprederen fra Østblokken.

76 Danmarks riviera

Kun en kort tur fra København venter lange sandstrender og hyggelige badebyer langs Nordsjællands kyst. Den danske rivieraen har vært et yndet turistmål siden turismens morgen.

I DENNE UKENS VI MENN ...

... kan du lese om problemer Forsvaret står overfor fordi Norge har god råd.

Norge har investert i verdens mest allsidige kampfly. Investeringen er den største Norge noensinne har gjort i forsvarssammenheng. Norge er i ferd med å kjøpe et stort antall nye stridsvogner – også det til ubegripelige penge-sommer. Og ubåter. Og snart nye fregatter.

Og så viser kriger rundt i verden at den slags

våpen, de dyreste på øverste hylle, er i ferd med å bli utdatert, erstattet av langt billigere og enklere, men like fullt effektive våpen. Er det alltid lurt å velge det som gjennom historien har virket smartest?

Takk for at du leser Vi Menn!

Lars-Erik Nygaard

«Kvinnernes rolle er å hylle og krone vinnerne. Jeg er ikke imot at kvinner driver med idrett, men jeg synes ikke de skal oppsøke rampelyset.»

Meld deg på vårt innholdsrike nyhetsbrev!

Få mer **VI**-innhold

NYHET! SEAL 4X4

BYD

UEFA
EURO2024
GERMANY

UEFA EURO 2024™ Official Partner

Verdens største
elbil produsent

DYNAMISK, SPORTY OG 100% ELEKTRISK

Endelig er BYD Seal i Norge. Sporty, eksklusiv og med firehjulstrekk. Sett deg inn og opplev en rå kjøreopplevelse.

5.710,-

pr. mnd. 0,- kroner i forskudd

* Egenkapital kr 0,-. Etableringsgebyr 5.225,-. Rente 7,4%. Effektiv rente 8,27% o/10 år. Totalt kr 685.200. Frakt, klargjøring, metallic lakk og vinterhjul kommer i tillegg.

Firehjulstrekk

520km kombinert rekkevidde

1500kg hengervekt

87 kW batterikapasitet

53l frunk

0-100 på 3,8 sekunder

Lanseringskampanje kun

469.900,-

**LANSERINGSPAKKE
VERDI 127.000,- BETAL KR 0,-**

Inneholder blant annet følgende:

Firehjulstrekk • Head-up Display • To stk trådløs mobillading • Panorama soltak
Flerfarget atmosfærelys • Apple Carplay og Android Auto • Sotede bakruter
Elektrisk bakluke • Fjernlysassistent • Stemmestyring • Dynaudio lydsystem
15,6" Infotainmentskjerm • Sportsseter med oppvarming og ventilering
V2L-funksjon m/adapter. Les mer på byd.no

INNHOOLD

FASTE SIDER

- 14 Blinkskudd**
Raffe sjiraffer.
- 16 Sløseriombudsmannen**
Kostbar og bortkastet treplanting i Ukraina.
- 22 TimeOut**
Ikke tilfeldig at julenisser og kommunister er røde.
- 28 Ny viten**
Ble kvitt diabetes.
- 36 Grafikk**
Eventyrere vil dykke ned til Titanic med ubåt.
- 44 Kule sider**
Lunch, Pondus, Radio Gaga, Rutetid, Absurdgalleriet m.fl.
- 54 TimeOut**
Vi Menn for 50 år siden.
- 56 Quiz**
Mesterquizling Tormod Løkling serverer tolv nye spørsmål – og svar.
- 57 Kryssord**
Vinn én million!
- 58 Sudoku**
- 66 Flåkløp**
Yrkesveiledning: Tannlege.
- 74 Reisemix**
Fjord-dronningen Geiranger, motorhistorie på Stange, nudistferie og Johnnys hjørne.
- 82 Neste uke**

16

«Norge visste at skattepengene havnet på avveie, men valgte heller å hive varsleren under bussen enn å bidra til å rydde opp i bedrøvelighetene.»

LEDER

Aldri begravet

Klokken hadde akkurat passert 13.00 da Hitler satte seg ned med sin kone Eva, to sekretærer og Førerbunkerens egen kokk. Det var 30. april 1945, og den tyske diktatoren spiste sin siste lunsj – pasta i tomatsaus.

Noen minutter før ga Hitler sitt samtykke til at general Helmuth Weidling, som ledet forsvaret av Berlin, kunne forsøke å bryte seg gjennom linjene til de sovjetiske styrkene. Den allmektige Førerens siste ordre.

Etter lunsjen kom Eva Braun og Hitler ut i korridoren hvor de tok farvel med blant andre Martin Bormann og Joseph Goebbels. «Det er slutt», sa Hitler, før han tilføyde: «Farvel».

Så førte han sin kone tilbake inn på sitt personlige værelse. Noen minutter senere lød et skudd. Mens Eva Braun tok gift, valgte Hitler å forlate denne verden med en runde fra sin egen pistol. De siste dagene og timene i Førerbunkeren er ganske godt dokumentert.

Men i timene og dagene etterpå skulle det utfolde seg et enda større drama – om levningssaken til det forhatte paret.

Les hele den fascinerende historien på side 30.

Redaktør:
Alexander Øystå
alexander.oysta@egmont.com

Story House Egmont er en del av Egmont. Egmont er et av Nordens største mediekonsern med 6300 ansatte og aktivitet i 30 land. Vi er en stiftelse, og Egmont Fondet deler årlig ut over 90 millioner kroner til et bedre liv for barn og unge. Vårt motto «We bring stories to life» har sterke publisistiske verdier. Vi står bak mer enn 700 magasiner, tegneserier, Klikk.no, TV 2, Nordisk Film, kinodrift, samt flere deleide selskaper.

Vi Menn arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig omtale i bladet oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg er et klageorgan som behandler klager mot pressen i presse-etiske spørsmål.

Adresse: PFU, Postboks 46 Sentrum, 0101 Oslo. E-post: pfu@presse.no

REDAKSJONEN

Markedsansvarlig:

Kristine Lone
kristine.lone@egmont.com

Redaksjonssjef:

Lars-Erik Nygaard
lars.erik.nygaard@egmont.com

Redaksjonssjef:

Per Ivar Gaarden Johansen
perivar.johansen@egmont.com

Redaksjonssjef:

Mats Ulshagen
mats.ulshagen@egmont.com

Redaksjonssjef:

Martin Jansen
martin.jansen@egmont.com

Art Director:

Cecilie E. Åserud
cecilie.aaserud@egmont.com

VIKTIG INFORMASJON OM ABONNEMENT!

Bli abonnent på [bladkiosken.no](#)
På [minside.egmont.no](#) kan du enkelt se på og administrere ditt abonnement.

KUNDESERVICE:

Tlf. hverdager 08-16: 22 58 52 30
E-postadresse: abo-vm@egmont.com
Fint om du har ditt kundenummer klart ved henvendelse til oss.
Abonnementet løper til du sier det opp.
Abonnementspriser: 1 år kr 2198,- (pristillegg utenfor Norden)

Reportere: Jørgen Johannessen Kind, Terje Bjørnsen.

Grafisk designer: Tore Strøm.

Produksjonsansvarlig:
Ingunn Elise Kristiansen,
ingunn.elise.kristiansen@egmont.com

Ansvarlig redaktør/direktør:
Axel Walø, axel.walo@egmont.com

Teamleder:
Knut Brevik, knut.brevik@egmont.com

ANNONSESALG:

Salgssjef Christian Dannevig, tlf: +47 90 40 92 89
christian.dannevig@egmont.com

UTGIVER:

Story House Egmont
ISSN 0042-4951

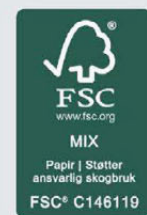
Besøksadresse redaksjon, markedsavdeling, annonseavdeling: Nydalsveien 12, Oslo

Postadresse: Vi Menn,
Postboks 4980 Nydalen, 0441 Oslo
Tlf: 22 77 20 00

Redaksjonen overtar intet ansvar for manuskripter og bilder som ikke er bestilt. Vi Menn publiserer også digitalt og betaler i utgangspunktet ikke flere honorarer for samme artikkel. Dette blad må ikke utleies i ervervsmessig øyemed.

TRYKK: Egmont Printing Service

story
house
EGMONT

Disse fryser ikke fast i fryseren

NYHET

KREMEN
AV ISKREM
Hennig-Olsen

DANIEL BARKER / U.S. NAVY

MULTIROLLE KAMPFLY: Et amerikansk F-35B på amfibieskipet USS Wasp i Filippinerhavet i 2019. Konkurrentene som ikke trenger piloter og som koster mindre, truer kampflyenes hegemoni i luften.

DØDELIGE F-35- RIVALER I KØ

Norges store kampflyinvestering er i ferd med å bli innhentet av fremtiden. Ubemannede alternativer – droner – er allerede på vei. Da Tyrkia ble sparket ut av F-35-programmet, svarte tyrkere med å bygge et hangarskip for droner. ►

En vårdag i 2024 spaserte en dresskledd tyrker på rullebanen til amfibieskipet TCG «Anadolu» i Istanbul. Piloten og forretningsmannen Selcuk Bayraktar med utdanning fra prestisjeuniversiteter i USA nærmer seg våpenindustriens drone-trone: Bak ham på dekket sto den 14.7 meter lange våpenbærende ubemannede dronen Kizilelma.

Mektig svigerfar

Bayraktar er teknologisjef og frontfigur for Baykar, selskapet som har bygget både dronen Kizilelma, men også velprøvde droner som Bayraktar TB2. En sang som hyller TB2 er i dag en av Ukrainas mest populære kampsanger, med flere titalls millioner visninger på videodelingstjenesten YouTube. Baykar-fabrikken under bygging i Kyiv-området skal produsere 120 droner årlig, skrev Reuters i februar.

– TB2 er den ekte stjernen i luftkrigen, og har påført russiske styrker store tap, skriver David Cenciotti på bloggen The Aviatonist.

Sparket ut

Nato-nasjonen Tyrkia var opprinnelig deltager i USAs F-35 kampflyprogram, men ble sparket ut i 2019 etter at tyrkerne valgte å kjøpe et russisk missilsystem. Gode råd var dyre.

Ved hjelp av spansk maritim teknologi viste tyrkerne evne til innovasjon: Tyrkias nye marine-stolthet, amfibieskipet TCG «Anadolu», ble bygget om til å bære droner etter at landet røk ut av F-35-programmet, ifølge Reuters.

– TCG «Anadolu» er verdens første UCAV-bærende skip, sa president Erdogan da skipet ble operativt i fjor.

UCAV står for «Unmanned Combat Aerial Vehicle» – Ube-mannet flygende kampdrone, som for eksempel Kizilelma.

Kizilelma har en toppfart på 1100 km/t og kan utrustes med laserstyrte bomber, og luft-til-luft og luft-til-bakke missiler.

Dronen kan ikke måle seg med multirolle kampflyet F-35, som har en toppfart på 1931 km/t.

KAMPFLY-RIVAL: Erdogans karismatiske svigersønn Selcuk Bayraktar foran en Kizilelma kampdrone på den tyrkiske marines flaggskip, amfibieskipet TCG «Anadolu» i 2024. Utviklingen av ubemannede droner skjøt fart da Tyrkia ble kastet ut av F35-prosjektet.

Men Selcuk Bayraktar hevder på Baykars nettsider at det kommer en supersonisk variant av Kizilelma som vil kunne gå i kamp mot kampfly.

USA, Kina og India har også UCAV-prosjekter: Et utbredt ønske er å bruke dronene i grupper som «lojale vingmenn» ved siden av pilotstyrte kampfly, for å

gi større kampkraft og flere sensorer.

Truer flyene

Som «belønning» for å godkjenne Tyrkia grønt lys på kjøp av 40 flunkende nye F-16 fra USA. Spørsmålet er hvor interessant et slikt kjøp er på sikt. I lys av den raske tekno-

logiutviklingen er det grunn til å spørre om når bemannede kampfly blir erstattet av droner.

Spørsmålet står sentralt i filmen Top Gun 2 (2022):

– Disse flyene du tester: Én dag, før eller senere, trenger de ikke pilot i det hele tatt. Piloter må spise, sove og pisse, får Pete «Maverick» Mitchell, spilt av Tom Cruise, beskjed om av sin sjef.

Pilotløse fly med missiler er allerede en realitet. Og kostnader knyttet til bemannede F-35 er en reell bekymring i flere land.

Levetidskostnadene til Norges 52 F-35 frem til avhending i 2054,

«Piloter må spise, sove og pisse.»

BAYKAR / X

TYRKIA: Amfibieskipet TCG «Anadolu» med kampdronen Kizilelma på dekk. Skipet er det første hangarskipet som er designet for dronekrig.

DRONE: En prototyp av Kizilelma flyr ved siden av et F-16 jagerfly på en oppvisning i Istanbul. Masseproduksjon av denne dronen skal starte i år.

FREDRIK DREVON

TRØNDELAG: Ørland flystasjon, her avbildet i april 2024, er base for norske F-35 kampfly. Norges F-35-program er blitt mye dyrere enn planlagt. Spørsmålet er om fremtiden gjør flyet uaktuelt før planlagt levetid for flyene er over.

ble i fjor beregnet til 349 milliarder kroner. Riksrevisjonen mener prisen blir enda høyere fordi en rekke «viktige kostnader» angivelig er utelatt fra beregningene.

Til sammenligning koster det nye sykehuset i Drammen 14 milliarder, inkludert budsjettsprikk.

Flytimeprisen til norske F-35

er ca. 360 000 kroner, opplyste Forsvaret nylig til Vi Menn. Også den prisen er på vei til himmels. I 2021 var prisen 110.000, ifølge Forsvarets forum.

Fantasipriser

USA har i dag 630 operative F-35-fly, og tar sikte på å anskaffe ▶

BAYKAR

« F-35 ville ikke hatt en sjanse.

KAMPDRONE: To amerikanske F-35A på testflight i 2023 med et XQ-58A Valkyrie fra US Marine Corps. Valkyrie kan utføre oppdrag både alene og som del av en dronesverm.

totalt 2500 fly innen 2040-tallet. Forventet levetid er frem til 2088. USAs riksrevisor rapporterte i mai i år at den anslåtte levetidskostnaden er to trillioner dollar, som tilsvarer 21 billioner kroner. En billion er tusen milliarder.

Samtidig som F-35 driftskostnadene økte med 44 prosent i perioden 2018 til 2023, er F-35-flyenes evne til å utføre oppdraget sitt nedadgående de siste fem årene, skriver USAs riksrevisor.

Treghet i leveranse av fly og motorer, forsinkelser i oppdatering av programvare og modernisering av motor og andre flydeler, nevnes som hovedårsaker til at kostnadene går av skaffet.

En talsperson for F-35 Joint Program Office svarte at de «har fortsatt å redusere driftskostnader», ifølge Breaking Defense.

Tror på fjernstyrt konkurrent

F-35-programmet er den fremste driveren for samhandling med allierte, og bidrar til avskrekking, fastslo det amerikanske forsvarsdepartementet Pentagon i en pressemelding i mars.

– Kampflyets tid er forbi. Dronerkrig kommer til å være fremtiden, sa Tesla-sjef Elon Musk på et luftmaktseminar i Florida i 2020, ifølge CNBC.

Musk utdypet at konkurrenten til F-35 bør være en kampdrone som er fjernstyrt av et menneske, men med manøvre som blir forbedret med autonomi.

– F-35 ville ikke hatt en sjanse mot den, sa Musk.

F-35 er en fremragende kapasitet som vil være relevant i flere tiår fremover, lød svaret fra Pentagon, rapporterte Defense News.

Sjette generasjon

Mens våpenbærende droner haler inn på F-35, prøver en rekke land å utvikle sjette generasjons kampfly. De skal trolig operere sammen med grupper av droner, såkalt «lojale vingmenn».

Om neste generasjon kampfly kun blir ubemannet, eller kan fly både med og uten pilot, gjenstår å se. Prosjektene er omgitt av heftig hemmelighold og luftige spekulasjoner.

HISTORISK: Monessa «Siren» Balzhiser ble i 2021 Lockheed Martins første kvinnelige F-35 flyger. Christine «Grinder» Mau var i 2015 den første kvinnen som fløy F-35. Piloter er svært dyre å utdanne. Kanskje blir de snart overflødige i mange typer oppdrag.

US Air Force tar sikte på å rulle ut sitt sjette generasjons kampfly i 2030, står det i en kongressrapport. (Se faktaboks).

Amerikanerne har lært av feiltrinnene fra Joint Strike Fighter/

F-35 programmet, skriver Per Erik Solli, senior forsvarsanalytiker ved Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI), i tidsskriftet Luftled.

For det første går USA bort fra

KINESISK: Den 15 meter lange kampdronen CH-5 med et vingespenn på 21 meter, avbildet i 2022. Kina lanserer en ny versjon nå i 2024.

JOHN MCCELL / US AIR FORCE

SJETTE GENERASJONS KAMPFLY

To sentrale prosjekter inngår i jakten på fremtidens kampfly i USA.

Next-Generation Air Dominance (NGAD) er et program for å erstatte kampflyet F-22. Kontraktene skal deles ut i år. Over 4.2 milliarder dollar er satt av så langt. Sentralt i prosjektet er bl.a. et fremdriftssystem som skaper mer strøm og ivaretar kjøling; nye komposittmaterialer; bedre sensorer og radarer.

Estimert pris: «Hundrevis av millioner dollar».

Collaborative Combat Aircraft program (CCA) skal utvikle et ubemannet fly som skal operere sammen med f.eks. det fremtidige NGAD-flyet eller F-35. I april i år uttalte US Air Force at Anduril og General Atomics har gått videre i konkurransen om å designe og bygge fly i CCA-programmet, som skal levere minst 1000 fly.

US Air Force skriver at de er opptatt av kostnads-effektive løsninger og «tilpasningsdyktige tidslinjer».

Kilde: Congressional Research Service

strategien om å lage ett fly for alle forsvarsgrener og alle formål:

«Ideen om en enhetsflåte var basert på antagelser om gevinster og fordeler som ikke har blitt innfridd i noen særlig grad,» mener Solli.

For det andre ønsker USA å unngå at én leverandør får ansvar for å bygge alle flyene og understøtte driften etterpå, legger han til.

Ønskeliste uten kampdroner

«Luftforsvaret har alltid vært en ledende forsvarsgren på å ta i bruk ny teknologi som har kommet med nye flymaskiner (...)» skriver sjefen for Luftforsvaret, Rolf Folland, i Luftled.

Men i den nye Langtidsplanen for forsvarssektoren, står det ingenting om våpenbærende droner for Luftforsvaret. Derimot står det at de ønsker seg langtrekkende overvåkningsdroner.

Forsvarsanalytiker Solli i NUPI, skriver i Luftled at det ikke er usannsynlig at «nordiske F-35 kampfly med vingmenn som er allierte kampdroner med kunstig intelligens» dukker opp i øvelsen Arctic Challenge i 2037».

– Har Luftforsvaret en tids-horisont for å ta i bruk slike «vingmenn»?

– I luften vil F-35 være vår primære kampplattform i flere tiår. Men på sikt vil den nok bli supplert med andre systemer; først og fremst innenfor informasjons-innhenting. Men vi kan heller ikke utelukke andre roller, skriver kommunikasjonssjef i Luftforsvaret, Eivind Byre, i en e-post til Vi Menn.

– Du kan være vingmannen min når helst, lyder et berømt sitat fra filmen Top Gun 1.

Men skal vi tro byråkratene i Pentagon kan den jobben snart være kapret av en maskin. □

F-35 PILOT OM DRONER

– Vi hadde et luftmaktseminar som tok opp kunstig intelligens og hvordan vi kan implementere det. Jeg er opptatt av å få det vi har til å fungere, siden det er jobben min, sier oberstløytnant Trond

«Matrix» Haugen til Vi Menn. Han er sjef for 332 skvadron på Ørland flystasjon.

Haugen legger til at droner gjerne brukes for å bygge et bilde man kan følge opp med andre ressurser i etterkant:

– Droner er ofte der for å gjøre ting som er «dirty, dumb and dangerous» – oppgaver som kan være litt tidkrevende og som krever langtids-observasjon.

FREDRIK DEVON

MASTER: Trond «Matrix» Haugen skrev i 2022 masteroppgave om effektiv kommando og kontroll av F-35.

BLINKSKUDD

FOTOTRYNER

Den lange halsen, det alltid lett forundrede ansiktsuttrykket; det komiske utseendet har gjort sjiraffen til en fotofavoritt i dyreriket. Disse eksemplarene, av typen rothschildsjiiraff, kom tett på linsen i safariparken Woburn, en times kjøring nordover fra London.

Rothschildsjiiraff, oppkalt etter en britisk 1800-tallsbaron og zoolog, er en av de ni ulike underartene som finnes av sjiraffen, og den eneste som har fem utvekster i hodet, i stedet for to. I vill tilstand holder den nå utelukkende til i et par nasjonalparker i grenseområdene mellom Kenya og Uganda.

ANN & STEVE TOON/NTB

SOMMERSENSATION

malibu
2024

SOMMERFERIE MED PRISFORDEL.

Det blir livets beste sommer: Få din nye Malibu med attraktive prisfordeler – nå hos din Malibu-forhandler.

www.malibu-carthago.com

malibu
a company of carthago

KOMMENTAR

Hva går skattepengene dine til? Følg Sløseriombudsmannen på Facebook og i Vi Menn.

Har du ris, ros eller henvendelser til Sløseriombudsmannen? Skriv til redaktør Alexander Øystå: alexander.oysta@egmont.com

Sexanklager mot varsler

Han varslet om korrupsjon. Ledelsen svarte med falske sexanklager. Norge feide alt under teppet.

HVA GJØR DU om du jobber i en bistandsorganisasjon og stadig vekk kommer over korrupsjon med skattepengene du er med på å forvalte? Forhåpentligvis melder du fra. En skulle tro at ledelsen ville sette pris på ditt initiativ, særlig hvis du jobbet i en stor FN-organisasjon hvor man forventer at det er flust med ryddige og rettskafne folk. Men newzealenderen John O'Brien som jobbet i UNDP, FNs utviklingsprogram, erfarte at slik er det slett ikke.

UNDP har virksomhet i hele 177 land og får i år 454 millioner skatte kroner fra Norge for bistandsarbeidet de skal gjøre. John O'Brien arbeidet stort sett med klimaprojekter i Øst-Europa og Sentral-Asia. Han snublet stadig vekk borti åpenbare korrupsjonsaker. I Ukraina skulle organisasjonen hans plante noen piletrær helt vest i landet, til senere bruk som råstoff for pelletsfyring, som FN regner for å være miljøvennlig.

DET BLE KJØPT inn mengder av meningsløst dyrt utstyr, men de få trærne som ble plantet, sto bare og råtne. Penger ble overført til en NGO i Donetsk, 1200 kilometer unna. Herfra skulle det drives en holdningskampanje (!) om bruk av pellets fra de da ny-

plantede, men snart råtne trærne. Det ble aldri noen pelletsproduksjon eller holdningskampanje. Uansett ville klimanytten av prosjektet, om det var kommet i gang, være vanskelig å dokumentere.

Innkjøp av overpriset utstyr og bestillinger av «rapporter» man egentlig ikke trengte, var en gjenganger hos UNDP. O'Brien fant tydelige korrupsjonsspor i Kasakhstan, Belarus, Usbekistan og Russland.

HAR MAN BARE vært uheldig hvis man støter på korrupsjon i ett kjøp, eller er virkelig systemet gjennomsyret av korrupsjon? John trodde det siste og ville gjøre noe med det. Sammen med medvarsler Dmitry Ershov informerte han toppledelsen i UNDP om at korrupsjon var normen, og at kollegene i UNDP bare så en annen vei.

Norge har gitt store beløp til UNDP, og «vår mann» i systemet, internrevisor Helge Østtveiten, fikk jobben med å følge opp innholdet i varslene. Det gikk sånn passe: Anklagene ble avvist fordi internrevisoren hevdet at det ikke var mulig å finne bevis for korrupsjon.

Litt i kjappeste laget, kanskje, da Østtveiten ikke engang hadde snakket med O'Brien eller med-

KORRUPSJONS-EKSEMPLER

«Fra Kasakhstan rapporterte John O'Brien om svindel med reiseutgifter. En studietur til Belarus i forbindelse med et energieffektiviseringsprosjekt endte med at UNDP betalte for 20 personer mens reisefølget kun besto av åtte.

I Usbekistan meldte han fra om et opplegg der UNDP ble lurt for store beløp gjennom systematisk overprising av solcellepaneler. Prosjektet ble stanset.»

«I Moskva bidro han sammen med en prosjektleder og flere andre konsulenter i et energieffektiviseringsprosjekt under GEF til å avsløre et opplegg hvor rapporter ble produsert og betalt for av UNDP, som simpelthen var gjenbruk av materiale fra helt andre programmer som russiske myndigheter drev med.»

«– Jeg har ikke anledning til å uttale meg om denne saken, er det eneste svaret Panorama får fra Helge Østtveiten.»

(Fra Panoramanyheter.no, 10. juni 2024)

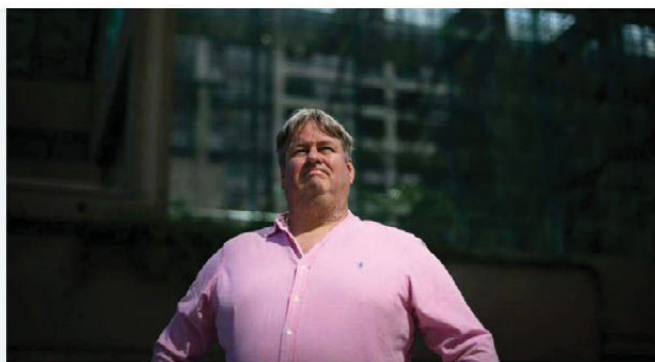

BISTANDSTRÆR: Vakre Ivano-Frankivsk vest i Ukraina. Her skulle bistands-piletrærne vokse seg til råstoff for klimasnille pellets. I stedet råtnet de på rot. Og hvor ble pengene av?

CGIAR.ORG

AVVISTE: Norges mann i systemet, daværende internrevisor Helge Østtveiten. Avviste korrupsjonsanklagene uten engang å ha snakket med varsler O'Brien.

John O'Brien varslat om det han mener var korrupsjon og svindel i et UNDP-støttet program, men endte selv med å miste jobben. Foto: Jennifer Gaudier

Varslet i FN-organisasjonen UNDP – fikk sparken

SPARKET: John O'Brien varslet om utstrakt korrupsjon og misbruk av bistandsmidler. Arbeidsgiveren svarte med falske sex-anklager og oppsigelse.

FAKSIMILE FRA PANORAMANYHETER.NO

varsler Ershov, som begge mente de hadde god dokumentasjon.

NÅ FIKK VARSLERNE svi. Ershov hadde en midlertidig stilling som ikke ble forlenget. O'Brien var fast ansatt, så det var verre å bli kvitt ham.

Nå ble han plutselig overøst med personlige gaver fra alle mulige hold. Han kjente lukten av korrupsjonsfelle og sa nei takk, blant annet til noen svært dyre fotballbilletter.

Da valgte toppledelsen å anklage ham for sexkjøp, ut av det blå,

uten vitner eller dokumentasjon. O'Brien ble utsatt for meget nærgående etterforskning, men holdt standhaftig på sitt, inntil saken ble droppet. Det vanket ingen unnskyldning.

Folk med sterk CV som får ledelsen mot seg, bytter gjerne jobb frivillig. Men ikke O'Brien. I 2022 stilte han opp i en dokumentarfilm på BBC og fortalte hva han mente burde gjøres for å styrke UNDP i kampen mot korrupsjon.

– Jeg er som en fyr med en liten hammer som slår på en demning. Det kan ta tid, men til slutt

brister dammen, sa han i et intervju med Business Desk i New Zealand.

DA FIKK HAN sparken og jobber nå som uavhengig konsulent.

Og hva gjorde Norge? O'Brien hadde oppnådd å legge press på landene som finansierer UNDP, og dette gikk så langt at en rekke land informerte UNDP om at de ville holde tilbake pengene de pleide å gi. Danmark, Nederland og New Zealand var blant disse, land Norge pleier å være godt samkjørt med.

Men ikke denne gang.

At Norge skulle kutte i støtten til en korrupsjonsgjennomsyret bistandsorganisasjon var utenkelig. Pressetalsperson Ane Jørem i Utenriksdepartementet forklarte at Norge forventer at UNDP har gode rutiner, derfor opprettholdes pengestrømmen.

Norge visste altså at skattepengene havnet på avveie, men valgte heller å hive varsleren under busen enn å bidra til å rydde opp i bedrøvelighetene.

Ja, sitt stille i båten.

Det er bare skattepenger.

UKRINFORM/SIPA USA/NTB

SJØFOLKENES FARLIGE FELLE

Norske sjøfolk har tjent Norge med bravur i flere generasjoner. Innsatsen under krigen er viden kjent, men norske sjøfolk har også en annen og mindre kjent – og svart, historie.

Tekst: **Reidar Martinsen**

Schipperstraat, Antwerpen var adressen til forlystelsesoasen for tusenvis av norske sjøfolk. Men adressen ble også åstedet for virkelig fornedrelse.

I 1920-årene havnet norske sjøfolk rett og slett på gata i mange havnebyer i Europa og USA. Antwerpen var den verste. I Schipperstraat og de mange små sidegatene fant de og deres kolleger den gang ca. 600 såkalte gledespiker og utallige kafeer og kneiper. For at norske sjøfolk skulle føle seg hjemme, het de for eksempel «Gamle Kristiania», «Kafe Bergen», «Lille New York», «Midnatsolen» og «Den syvende himmel». På sistnevnte etablissement fant man en flamsk vertinne som snakket norsk og holdt seg med en rekke piker, som ble satt stor pris på av gjestene.

Men de samme pikene kunne mye mer enn å servere øl og brennevin og gi ekstraservice på bakrommet. Politispektør Georges Mathiesen – opprinnelig nordmann, jobbet spesielt med mord og utlendinger. Han lot seg intervju av journalisten og redaktøren Carl Huitfeldt i 1928:

«Serveringspikene er kanskje de verste, og skjenker sine gjester fulle eller blander narkotiske midler i glassene før de ropper dem for absolutt alt.»

Uten hyre – drept

1920-årene var tøffe år. Å få seg arbeid var ikke lett, og mange søkte seg til sjøen. Men etter et par turer for eksempel over Atlanteren kunne det plutselig være slutt. Sjøfolk ble satt på land og fikk ikke hyre igjen. Dermed ble de gående og drive i havnebyene – ikke minst i Antwerpen, som var en meget stor havneby bl.a. med norsk hyrekontor. Det lille sjøfolkene kom i land med, forsvant raskt – og dessverre svært ofte mye raskere enn de hadde tenkt seg. ▶

UKJENT

IKKE TRYGT: Schipperstraat fotografert på dagtid. Etter mørkets frembrudd var strøket alt annet enn trygt her for norske sjøfolk. Mange ble ranet og drept.

Ran, overfall – og drap hørte til dagens orden.

Carl Huitfeldt rapporterte hjem fra én av sine reportasjeturer: «Den dagen jeg kom til Antwerpen, var det nettopp begått mord på en norsk sjømann. Han var etterlyst av slektninger hjemme i Norge. Sjømannen var bare 24 år, og hadde oppholdt seg i Antwerpen et par års tid. Han var en gang iblant innom sjømannskirkens leseværelse. Han overnattet av og til på frelsesarmeens herberge, eller for det meste på gata. Grytidlig en morgen ble han funnet død under en jernbanevogn. Hans mage var fryktelig sønderflenget av knivstikk. Ingen hadde tatt notis av ham.»

Saken ble løst, kunne Huitfeldt melde:

«Takket være en oppvarningspike på en kneipe, som i beruset tilstand hadde sagt at hun visste noe om drapet, ble saken opp-

klart. Det endte med at en spanjol ble arrestert og sammen med en kamerat tilsto han drapet. De hadde fulgt etter nordmannen, ransaket hans lommer og til slutt stukket kniven i magen på ham.»

Bevisstløse

Ikke bare nordmenn ble utsatt for overfall begått av blakke sjømannskolleger. Journalist Carl Huitfeldt refererte detaljene:

«En annen sjømann, en kokk, som på kort tid hadde brukt opp sitt hyretilgodehavende på 1200

franc, traff en aften en landsmann, som ga ham 20 franc. Kokken gikk på kafé, drakk et glass øl og mistet bevisstheten. Kl 2 om natten våknet han på gaten, berøvet de 20 franc, sin sjøfartsbok og sine bukser.»

«En fyrbøter fikk ved avmønstringen utbetalt et større beløp. To svensker og en nordmann passet ham opp og førte ham rundt fra kafé til kafé. Til slutt får han et glass øl, oppblandet med et bedøvelsesmiddel, og mister bevisstheten. Om morgenen våk-

ner han i et mørkt portrom uten penger og papirer.»

På snaue fire år døde 49 norske sjømenn i Antwerpen – enten av drukning, ulykke eller drap. Hvor mange som druknet etter først å ha blitt ranet og deretter slått og kastet på sjøen, vet ingen. Og dette er bare de offisielle tallene. Hvor mange som forsvant uten å etterlate seg spor, kan man bare gjette seg til. Frelsesarmeens ettersøkningslister var nemlig lange som et vondt år. Mange fortvilte mødre og fedre søkte forgeses etter sine håpefulle.

Løsgjengere

I 1926 gikk det ca. 400 norske sjøfolk arbeidsledige omkring i Antwerpens gater. Svært mange kom seg aldri videre.

«Beachcombere» ble de kalt, en slags løsgjengere som streift omkring i gatene.

Dette var først og fremst sjøfolk som ble værende i byen uten

« Denaturert sprit fåes kjøpt for 27 cent flasken, og det blir bra og billig dunder skal man tro.

WIKIMEDIA COMMONS

NEDGANGSTIDER: Antwerpen var en travel havn, men i 20-åra førte nedgangstider til at norske sjøfolk hadde store problemer med å få hyre, og ble gående og drive i gatene.

å få seg hyre, og egentlig ikke hadde noen steder å dra. De hadde heller ikke penger til å komme seg hjem. Nordmenn var sterkt representert blant disse beachcomberne. Statistikken viser at i perioden 1. januar til 10. oktober 1927 ble 76 nordmenn arrestert for løsgjengeri, og toppet listen suverent foran en rekke andre land.

«Som jeg sitter på kafé «Stavanger» kommer Dundergjengen inn. Dundergjengen består av en rekke rendyrkede norske beachcombers, som lever av rov og ernærer seg ved dunder», rapporterte Carl Huitfeldt fra sitt opphold i Antwerpen:

«Denaturert sprit fåes kjøpt for 27 cent flasken, og det blir bra og

SOSIALT PROBLEM: En døddrukken norsk sjømann på benken foran den norske sjømannskirken i Antwerpen. Hundrevis havnet på gata i 1920-årene, og det var et enormt sosialt problem.

billig dunder skal man tro. Her kommer dundergjengen i all sin prakt. Alle skandinaver i kafeen kryper inn i sitt skall og ser sky på de nyankomne. Dundergjengen finner intet offer og forsvinner igjen. Man puster lettet. Men en av banden kommer tilbake, kanskje den verste av dem alle. Han setter seg ved baren og ber den myndige hollandske madam om en drink. Hun kjenner ham og skjeller ham ut på norsk. For å bli kvitt ham byr madamen ham til slutt et halvtomt glass øl. Men nei takk! Mørkt øl kan han ikke like, det er andre saker han vil ha. Da brister madamens tålmodighet. I ett nu er hun med sine 100 kilo over ham, tar ham i kraven og som en kanonkule farer han ut døren».

La skylden på jøder

Politiinspektør Georges Mathiesen kom med en kombinert advarsel og oppfordring i samtale med Carl Huitfeldt:

«Sjøfolk burde ikke reise til Antwerpen uten først å ha undersøkt om det er hyre å få. Her samles meget pakk fra alle verdens steder. Antwerpen er f.eks. oppspist av jøder. De kommer hit fra Polen og andre steder for å forsøke å komme seg til Amerika, men stopper gjerne her. De kommer i tresko, og efter kort tids forløp er de rike. Mange av dem går om bord i skipene for å selge småtterier og benytter så anledningen til å stjele hva de kommer over».

Politiinspektørens antisemitiske holdninger fikk stå helt uimotsagt, og sier vel litt om folks oppfatninger på den tiden. En herre ved navn Hitler utnyttet dette, og vi vet alle hva som skjedde 10 år etter at Huitfeldts intervju med den norsk-belgiske politiinspektøren fant sted. □

RED LIGHT DISTRICT: I dag er Schipperstraat en del av Antwerpens Red Light District. Den norske sjømannskirken i byen er verdens eldste, som fortsatt er i drift.

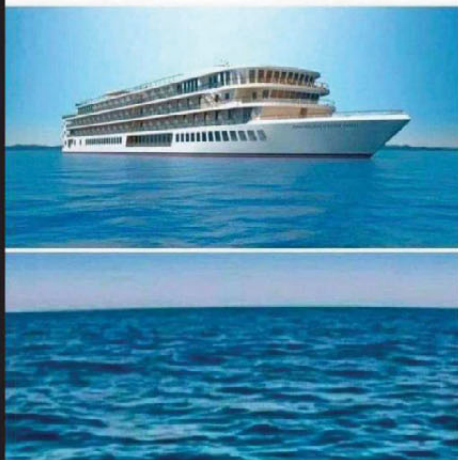
NYTT FRA NETT

➤ **DEN STØRSTE FORSKJELLEN ER HVOR I VANNET DE BEFINNER SEG**

whitepeoplehumor
Bottom of the Ocean

A modern cruise ship compared to the Titanic

(WHITEPEOPLEHUMOR)

Finaleheatet i Dovremakko uten tilløp. Jessheims egen Karl-Johnny glemte dessverre fottøy, og røk ut allerede i rotasjonen.

YAN FRIIS'

10

PÅ TOPP

Det rødeste som finnes

1. Mars

Himmels mystiske og røde ball, akkurat innen rekkevidde, men lite egnet for utendørsaktiviteter. Jeg kjenner ingen som har lyst til å flytte dit.

2. Roser

Finnes i mange farver, men det er de røde som gjelds. I gamle dager måtte man helt opp i 10 000 roser for å gjøre inntrykk på snuppelupper. I dag tar de heller en diamant.

3. Julenissen

Selv om det var Coca-Cola som oppfant den røde nissen, er han vår nå. Ingenting setter oss mer inderlig i den riktige stemningen enn synet av mannen i rødt.

4. Kommunistiske flagg

Øverst troner det klassiske flagget til Sovjetunionen. Så smelende rødt, og så lekkert med de gule detaljene i hjørnet. Men alle vet at skinnets bedrar. Passe seg. Ellers kommer Stalin og tar oss.

5. Coca-Cola

De visste hva de gjorde da de valgte farve på emballasjen sin, leskedrikk-giganten. Og jammen skapte de julenissen i samme slengen.

Farven rød gir et sterkt signal. Alle fanger opp det. Den lekreste farven av dem alle. Og her er de ti rødeste fenomenene i galaksen.

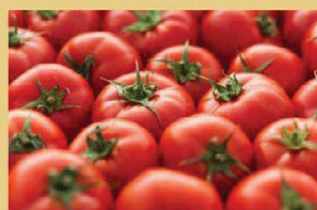
6. «Den røde» (The Beatles)

Det kalles bare «Den røde», samle-albumet til The Beatles som ble utgitt i 1973. For andre-generasjon-fans ble dette starten på et livslangt kjærlighetsforhold.

7. Jordbær

Den saftige, røde skøyeren som frister oss daglig hele sommeren igjennom. Og tenk at det egentlig ikke er et bær, men en samling nøtter!

8. Tomaten

Like frodig, feiende rød som jordbæret, men ikke i nærheten så god og søt. Tomaten passer imidlertid til alt, og kan til og med sukres på en brødslike. Æresord!

9. Blod

Rødere enn blod kommer man ikke. I hvert fall i henhold til ni av ti vampyrer i veldig skumle filmer som man helst bør se sammen med en voksen. (Ikke onkel Einar!)

10. Verdens vakreste

Liverpool. Selve definisjonen på rødt. Vinnerfarven, gledesfarven, draktfarven, Champions League-farven, Premier League-farven. Kort sagt: YNWA.

Hooligans

De spredde frykt hvor enn de dro, og folk avskydde dem, men «Tigerne» ville egentlig bare ha melk og bli kost på magen.

NYTT FRA NETT

MAKE AMERICA GUILTY AGAIN

(DRGRAYFANG/INSTAGRAM)

FORSVARETS MANGFOLDIGE VÅPEN

Fiendens våpen er flere ganger ubemerket og uten betenkeligheter blitt sluset inn i Forsvarets våpenarsenal. Spennvidden i håndvåpen våre væpnede styrker har brukt de siste drøye 150 årene, er enorm.

Tekst: **Thor Olav Moen**

Foto: **Forsvarsmuseet**

Noen kom av seg selv, andre kom fordi de var tilgjengelige. Atter andre kom fordi noen så for seg at de kunne bruke dem. Våpenarsenalet Forsvaret har hatt til rådighet gjennom drøyt 150 år spenner fra Western-våpen som Colt 1873 «pacemaker»-revolvere til russiske AK-47 automatgevær.

Ellers ubevæpnede norske stabsoffiserer i Irak ble faktisk utrustet med Kalasjnikov til selvforsvar under transport i Bagdad. På 2000-tallet kjøpte Forsvaret dessuten et lite antall AK-47 til sine krigskirurgikurs og til skytetrening for spesialavdelinger som kunne tenkes å havne i situasjoner hvor de fikk tak i og måtte bruke fiendens våpen.

Ulike håndvåpen, rifler, maskinpistoler, maskingeværer, mitraljøser, hagler og andre håndholdte våpen med kaliber opp til 12,7 millimeter er gjennomgått og systematisert i boken «Skytevåpen benyttet av Forsvaret etter 1859».

Kriteriene for å være med i oversikten er at våpentypen på et eller annet tidspunkt har vært i bruk av norske væpnede styrker, blant dem Unionsvakt, Utestyrker, Hjemmefront, politistyrker i Sverige, Handelsmarine/Notraship på de syv hav i 1939-45, og partisaner i Finnmark under frigjøringen i 1945. Våpen brukt i ulike sammenhenger av norske soldater i utenlandstjeneste i forskjellige land frem til i dag er også med.

Man tager hva man haver

Men bredden i bruken forklarer ikke alltid de ulike sære og odde våpen som er innkjøpt og/eller benyttet. Våpen er anskaffet og brukt der de var tilgjengelig når det var behov. Ikke minst var dette tilfelle under 2. verdenskrig, som er perioden med flest ulike våpen og mest «odde» i arsenalet. ▶

VICKERS K: Norsk kommando-soldat i aksjon på Walcheren under 2. verdenskrig med Vickers «K», et svært uvanlig maskingevær. Tallerkenmagasinet rommet 100 patroner.

Russiske Mosin Nagant- og Tokarev-rifler og maskinpistoler fremstår eksotisk i «norsk» våpenhistorie. Under frigjøringen av Finnmark i 1945 brukte norske styrker russiske våpen, ettersom transportveien var kortere enn fra England og USA. Politistyrkene i Sverige hadde svenske våpen som Carl Gustav-rifler, Suomi-maskinpistoler og Husqvarna-pistoler.

Utestyrker trent opp i England brukte like naturlig engelske våpen; Lee Enfield-rifler, Stengun maskinpistoler og Webley-revolvere. Men også amerikanske Colt .45-pistoler og Tommyguns.

Uventede våpen dukker opp i andre tidsperioder også. Hagleværer, for eksempel. I moderne tid er såkalte «breacher-hagler» kjøpt inn til strid i by, for å åpne dører og skape overraskelse. Finkalibre Remington-hagler ble dessuten brukt til skyteopplæring ved flybasen «Little Norway» under krigen – og ved Bodø flystasjon til utpå 1980-tallet.

Spesialvåpen

FN FAL er en berømt belgisk maskingevær-konstruksjon som har vært i utstrakt bruk verden over. At våpentypen har vært innom det norske Forsvaret vil nok overraske mange. Men; FN-styrker i Belgisk Kongo på 1960-tallet – også norske vakt og sikringsstyrker – fikk utlevert slike våpen.

Spesialstyrkene har i moderne

tid hatt en rekke våpen som vanlige avdelinger ikke har hatt; ikke minst automatrifler i det «nye», lille NATO-kaliberet 5,56 – betydelig tidligere enn ved innføringen av HK 416 i andre avdelinger. Kanadiske C8, tyske HK 36 er eksempler, tatt i bruk av spesialavdelingene på 1990-tallet.

Skarpskytterne har hatt riflene ansett som best og mest moderne. Nylig ble Barrett MRAD i kaliber .338 Lapua antatt.

1859 står som startår for oversikten, ettersom listen består av våpen brukt etter Forsvarets innføring av metall enhetshylse med krutt, tennsats og kule «alt-i-ett» – i form av franske Lefauchaux-revolver i kaliber 11 mm til Marinen.

MG3: Dette maskingeværet i 7,62x51mm er en direkte etterkommer av tyskernes vellykkede MG42 fra 2. verdenskrig. Brukt av Forsvaret siden 1960-tallet.

SAME-SOLDATER: I Finnmark i 1945 brukte partisaner og samesoldater russiske våpen i stor grad, rett og slett for det var det enkleste å få tak i. Mannen med reinsdyret har likevel en stengun, men de fremrykkende samiske soldatene har russiske Mosin Nagant-rifler.

Senere kom en raskt rekke våpen med «enhetshylse», både rifler og revolvere.

Det norske Forsvaret har alltid forsøkt å henge med i utviklingen – på godt og vondt. Ikke alltid satset de på riktig hest i første omgang. En del prøving og feiling i felt førte til utskifting og/eller ombygging, særlig i siste halvdel

«AG3 er en norsk versjon av det tyske G3 som ble utviklet på 1950-tallet.

REMINGTON: Norske soldater i 1877 med enkeltskudds Remington-geværer av typen M/1867. Produsent: Kongsberg Våpenfabrikk og Husquarna.

BRITISKE VÅPEN: Norske utestyrker under andre verdenskrig, med Brengun-maskingevær og Lee Enfield-rifler, kaliber .303 British.

DRILLVÅPEN: Amerikanske Garand, Selvladerkarabin (SLK) er fortsatt i bruk i Garden – som drillvåpen.

av 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet. Da var utviklingen innen våpen rask, og produksjonen stor.

Tyske og amerikanske

Tyskerne etterlot et stort antall våpen på norsk jord etter 2. verdenskrig. Mange allierte våpen kom til landet via utestyrkene. Tyske Mauser-rifler, Luger og Walter-pistoler, Schmeisser-maskinpistoler (i Norge betegnet MP 40) ble tatt i bruk side om side

med amerikanske Tommyguns, Colt 45-pistoler og Garand selvladerkarabiner.

Kalibrene var også ulike, og dermed ble det mye forskjellig ammunisjon å holde orden på – .45 ACP, 9 mm Parabellum, «lang» og «kort» NATO-ammunisjon (7,62X63 og 7,62X51), og andre engelske og tyske patroner, de siste i stadig mindre omfang.

Ut på 1960- og 1970-tallet ble mange av kalibrene gradvis utfa-

VÆPNET JOURNALIST: Norsk krigsreporter med Colt M1911 kaliber .45, en pistolmodell som holder seg evig ung.

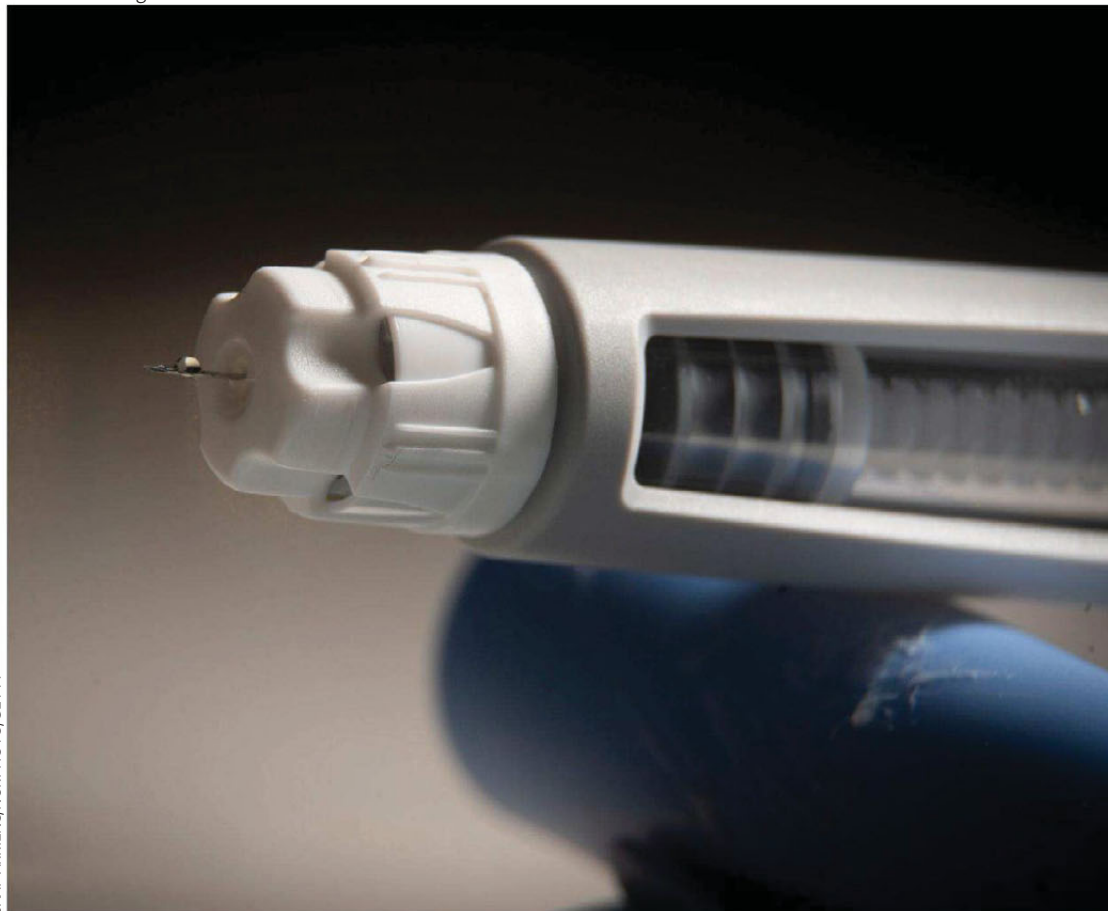
set. Ønsket og planen var standardisering av våpen og kaliber; 9 mm og 7,62X51 mm.

Innsatsforsvar – ut med AG3

AG3 er en norsk versjon av det tyske G3, utviklet på 1950-tallet. Etter utprøving av en rekke automatvåpen til erstatning for Garand tidlig på 1960-tallet, falt valget på AG3, som ble satt i lisensproduksjon ved Kongsberg Våpenfabrikk i 1966. I perioden 1967–1974 fikk Forsvaret levert totalt over 250 000 slike automatrifler til Forsvaret i ulike versjoner. Noen hadde innskyvbar

kolbe, andre var tilpasset skarpskytteroppgaver.

Allerede på 1990-tallet ble prøver igangsatt for finne erstatning til AG3 etter 30 års tjeneste. 258 000 våpen skulle skiftes ut i det gamle mobiliseringsforsvaret. Prøvene førte ikke frem. Men ved årtusenskiftet sto Forsvaret overfor «Det store hamskiftet»: Forsvaret ble organisert som et innsatsforsvar, og muligheten for å erstatte AG3 åpnet seg. Valget falt på HK 416 og kaliberet er 5,56 millimeter, og ble innført i 2008 – igjen i «norsk utgave», med enkelte endringer. □

Påvirket av planeter

➤ Nyere forskning peker på at solen er mer påvirket av planetene enn vi har trodd tidligere. Planeten Jupiter har en gravitasjons-effekt på solen, og nå mener forskere ved forskningssenteret Helmholtz-Zentrum Dresden-Rossendorf at også flere av solens ulike sykluser er styrt av planetene. Den økte solaktiviteten som kommer hvert 11. år, kjent som Schwabe-syklusen, kommer i form av koronamasseutkastelser og solstormer. Nå tror forskerne at planetene har en tidevannseffekt på solen, der planetenes gravitasjon skaper solstrømvirvler og påvirker dens magnetisme.

Også kortere sykluser, som inn-treffer hver 118., 193. og 299. dag, kan mest sannsynlig forklares på samme vis. Dersom to av planetene Venus, jorden og Jupiter påvirker solen samtidig, kan det skape effekter som ligner på springflo på jorden, ifølge forskerne.

Kilde: Phys.org

Kurerte diabetes

EN GRUPPE KINESISKE forskere har for første gang kurert diabetes hos en pasient ved hjelp av celterapi. Pasienten, en 59 år gammel mann som hadde hatt type 2 diabetes i 25 år, var avhengig av daglige insulininjeksjoner og hadde alvorlige komplikasjoner til tross for en nyretransplantasjon i 2017.

I juli 2021 gjennomgikk pasienten en celle-transplantasjon. Bare 11 uker senere trengte han ikke lenger insulin, og innen ett år var han fri for medisiner for å kontrollere blodsukkeret.

Forskerne, ledet av Yin Hao ved Shanghai Changzheng Hospital, brukte pasientens egne blodceller og omprogrammerte dem til å danne nytt vev i bukspyttkjertelen. Dette er et viktig fremskritt innen regenerativ medisin, som bruker kroppens

egne evner til å reparere seg selv.

Dette gjennombruddet kan potensielt frigjøre mange diabetespasienter fra kroniske medisiner, forbedre helse og livskvalitet, og redusere helsekostnader – spesielt i Kina, der diabetes er svært utbredt. Flere studier med større antall pasienter er nødvendig for å bekrefte resultatene.

Omkring 350 000 har diabetes i Norge, 90 prosent av dem type 2, noe som er mer enn en dobling på 20 år. Type 2 diabetes er en kronisk stoffskiftesykdom som øker kraftig i hyppighet med økende alder. Arv kan spille inn, men dette regnes som en livsstilssykdom, der risikoen for å utvikle sykdommen kan reduseres hvis man er fysisk aktiv og klarer å unngå overvekt og fedme.

Kilde: Interestingengineering.com

VISSTE DU AT...

- ... du ikke kan rape i verdensrommet?
- ... du ser alltid på nesa di, men hjernen ignorerer det?
- ... en dag er lenger enn ett år på Venus?
- ... til ethvert tidspunkt er det 1800 tordenstormer på jorda?
- ... flodhester lager sin egen solkrem?
- ... peanøttsmør kan gjøres om til diamanter?
- ... over halvparten av jordens dyr og planter holder til i regnskoger?

Taremareby

➤ En fersk studie utført av Sintef peker på at Trøndelag har potensial til å bli ledende innen tareindustrien. I en kronikk i Adresseavisen skriver Høyre-politiker Ingvill Dalseg og spesialrådgiver i Sintef Karl A. Almås at Trondheim kan ta en posisjon som kan sammenlignes med Stavangers suksess som oljehovedstad. Tare kan brukes til en rekke formål, inkludert mat, medisiner, emballasje og bygningsmaterialer. Det er også en effektiv karbonbindende plante; den absorberer og lagrer store mengder CO₂ mens den vokser.

Kilde: Adresseavisen

I Amerika spiste de hunder

➤ De første engelske kolonistene spiste hund da de kom til Amerika, under perioder med stor nød. Kolonien Jamestown, 70 kilometer sørøst for Richmond i Virginia, var britenes første permanente koloni i Amerika da den ble etablert i 1607. Vinteren 1609-1610 er kjent som «Starving Time» i britisk-amerikansk historie, der ugunstige værforhold, kon-

flikter med urfolk, dårlige avlinger og mangel på forsyninger gjorde at kolonien var i ferd med å kollapse. Nå har arkeologer funnet skjelettresten av hunder som ble slaktet og spist av kolonistene. Selv om de hadde med mange hunder selv fra Europa, tyder genetiske analyser på at det var urfolkens hunder som sto på menyen.

Kilde: IFLScience

VISSTE DU AT...

... et dovedyr kan snu hodet 270 grader, mer enn de fleste kjente dyr?
 ... snegler har tusenvis av tenner?
 ... det er plass til 1,3 millioner jordkloder i solen?
 ... fyrstikken ble funnet opp etter lighteren?
 ... kolibrien er den eneste fuglen som kan fly baklengs og opp-ned?
 ... bare én prosent av alt vann på jorden er drikkbart?
 ... i løpet av et liv vil du i gjennomsnitt ha gått rundt jorden tre ganger?
 ... vi deler over 98 prosent av vårt DNA med sjimpanser?

Behandlet kreft i oldtiden

En undersøkelse av to hodeskaller fra Egypt, fra henholdsvis mellom 663 og 343 f.Kr. og mellom 2687 og 2345 f.Kr., indikerer at egypterne forsøkte å behandle kreft. Begge hodeskallene, en mannlig og en kvinnelig, viste store lesjoner som indikerte tilstedeværelsen av kreftsvulster. Kvinnen hadde sannsynligvis en type benkreft, mens mannen hadde nasofaryngeal kreft, som begynner i vevet øverst i halsen.

Ved nærmere undersøkelse av mannens hodeskalle fant forskerne små snittmerker rundt lesjonene. Disse snittene antyder at de kan ha prøvd å behandle kreften kirurgisk. Det er liten grunn til å tro at de kjente til hva kreft var, men de kan ha fokusert på å behandle synlige symptomer, som hevelser og svulster, uten å forstå den underliggende sykdommen.

Kilde: Phys.org

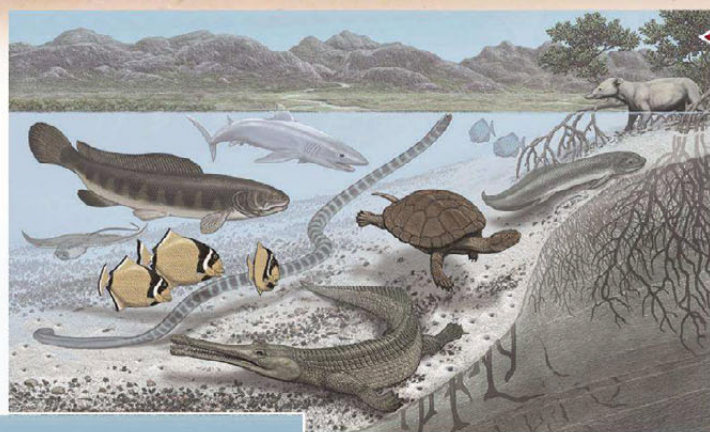

TONDINI, ISIDRO, CAMARÓS/PHYS.ORG

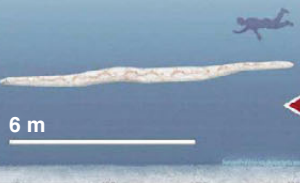
Vitenskapelige fakta

Sjø i Sahara??

En grunn saltvannssjø dekket Nord-Afrika for 50 til 100 millioner år siden. Spor etter sjøbunnen og fossiler fra utdødde arter er å finne i Sahara-ørkenens steiner.

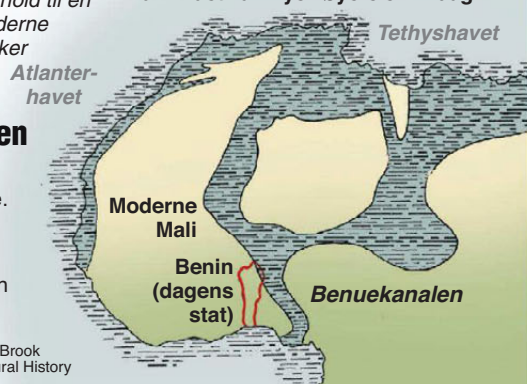
Sjøen rommet noen av tidenes største havslanger og maller, fisk som var langt større enn dagens utgaver, tropiske virvelløse dyr, langsnotede krokodiller, tidlige pattedyr og mangrove-skoger.

En gigantisk havslange fra saltvannssjøen i forhold til en moderne dykker

Sjøveien gjennom Sahara

Størrelse og form endret seg ofte. Havnivået var mye høyere enn i dag.

Dinosaurenes tid mot slutten

Dinosaurs døde ut for 66 millioner år siden, mens saltvannssjøen eksisterte.

Fossiler som nylig er funnet der sjøen lå i Mali, vil hjelpe forskere å forstå de dramatiske globale hendelsene på den tiden.

© TNS/Bulls KILDER: Maureen O'Leary ved Stony Brook University, Bulletin of the American Museum of Natural History

Monsterbølger

1. januar 1995 ble oljeplattformen Draupner E i Nordsjøen rammet av en bølge på 26 meter. Etter det har en rekke forskere forsøkt å gå i dybden på disse bølgene, som ulikt tsunamier kan ha kort profil og oppstå på åpent hav. Definisjonen på en monsterbølge varierer, men de er minst fire meter høye og over dobbelt så store som bølgene omkring dem.

Et forskerteam fra Oxford mener at plutselige dybdeendringer kan generere slike bølger, mens forskere ved South Florida's College of Marine Science mener at monsterbølger er mer vanlige når bølgene reiser i en retning, spesielt under vindfulle forhold.

Kilde: BBC Focus

KI mot landminer

Mer enn 60 land har fortsatt landminer, og i aktive krigssoner som Ukraina blir de lagt ut raskere enn de blir fjernet. De er billige å lage, men svært vanskelige og tidkrevende å finne og uskadeliggjøre. I 2022 ble minst 4710 personer skadet eller drept av landminer og andre etterlatte eksplosiver. 85 prosent av dem var sivile, og halvparten av disse var barn.

Nå har Martin Jebens ved Den internasjonale Røde Kors-komiteen og hans kolleger utviklet et KI-verktøy kalt DeskAid, som kan bruke satellittbilder til å identifisere sannsynlige landmineområder. De analyserer mønstre i plasseringen av miner i forhold til veier, bygninger og medisinske fasiliteter basert på tidligere konflikter. Systemet testes allerede i Kambodsja, og forskerne ønsker å prøve det ut i andre regioner.

Rydding av landminer starter med å samle data, som kan inkludere nøyaktig militær informasjon om mineplasseringer, skisserte kart laget av vitner, deklassifiserte amerikanske spionsatellittbilder eller intervjuer med lokale innbyggere. Så langt har modellen identifisert mineområder med 92 prosent nøyaktighet.

Kilde: New Scientist

LURT PÅ MÅLSTREKEN: Sovjetiske soldater og fotografer rundt det de tror er liket av Adolf Hitler. Liket viste seg være hans dobbeltgjenger og Stalins tropper klarte ikke å spore opp føreren før det var for sent.

GETTY IMAGES

HITLER BLE BEGRAVET 9 GANGER

Adolf Hitler ble begravet 9 ganger
– før russerne i 1972 kremerte «der
Führer» og slo asken i en tysk elv.

Diktatoren med de mange millionene liv på samvittigheten, måtte 30. april 1945 se i øynene at spillet var over. Sovjetiske soldater sto bare 100 meter fra Førerbunkeren midt i Berlin. Han kunne ikke lenger drømme seg bort i fantasier om at digre troppestyrker plutselig dukket opp for å vinne krigen i siste sekund.

Knappe to døgn i forveien hadde han gitt sitt «ja» til Eva Braun. At Adolf Hitler giftet seg, betydde samtidig at han ikke hadde planer om å leve lenger. Hverken skam eller anger utløste dødsønsket – men ren, skjær frykt for å falle levende i russernes hender. Ikke snakk om at han tok sjansen på å bli utsatt for alle tenkelige former for smerte. Den fallerte führer var livredd for at erkerivalen Josef Stalin kunne finne på å putte ham i et lite bur og henge ham frem til spott og spe og offentlig forlystelse.

Klokka 15.32

Ved å legge sammen de tallrike vitneutsagnene fra dem som var til stede de siste minuttene før selvmordene fant sted, er det sannsynlig at Eva Braun – nå med etternavnet Hitler – og Adolf Hitler tok gift samtidig som de skjøt seg selv gjennom hodet.

Etter at de som sto utenfor Hitlers private avlukke i førerbunkeren klokka 15.32, 30. april 1945 hadde hørt to skudd, ble døren åpnet av tjeneren Heinz

FALSK ALARM: Dette ble presentert som bilde av Adolf Hitlers lik, men opplysningen stemte ikke. Mannen på bildet var Hitlers dobbeltgjenger som inn i døden bidro til forvirring om hvor føreren var.

GETTY IMAGES

Linge og adjutanten Otto Gün-sche. De nygifte satt døde på en sofa og begge hadde kulehull i tinningen. I hvert fall Eva hadde i tillegg inntatt et giftstoff.

Ryktet om Førerens død for-

melig fløy gjennom det rå bunkersanlegget med den dårlige luften. Allerede mens de to likene var blitt rullet inn i tepper og båret opp til overflaten, inntok Joseph Goebbels rollen som

Tysklands nye regjeringssjef. Telefonisten Rochus Misch har her i Vi Menn tidligere fortalt om hvordan han ble nektet å stikke av, fordi Goebbels fortsatt trengte hans tjenester.

Ingen vet hva Goebbels egentlig drev med – enn si hvem han delte ut ordre til – i disse siste og håpløse øyeblikkene hvor han fikk lov til å leke statsjef.

TROFAST TIL DET SISTE: Magda og Joseph Goebbels tok først livet av sine barn med gift, før de tok sine egne liv i førerbunkeren i Berlin. Joseph Goebbels var sist ut, han rakk en svært kortvarig karriere som nazileder i Tyskland etter at Hitler skjøt seg.

GETTY IMAGES

BOMSKUDD: To sovjetiske soldater viser frem det som angivelig skal være Hitlers grav i bakgården til rikskanselliet i Berlin, omgitt av bensinkanner som angivelig skal ha blitt brukt til å tenne på «Der Führers» lik.

Magda Goebbels – en knallhard nazist som ikke ville at de seks små barna hennes skulle vokse opp i et land uten nasjonal-sosialisme – hadde allerede fått en SS-lege til å bedøve de seks små med morfin, før hun brutalt puttete knuste giftkapsler i munnene deres. Nå var også denne kvinnens time kommet.

SS-folk bar opp Føreren og hans ferske kone, og dynket kroppene med om lag 80 liter bensin,

tente på og kom seg unna i en fart, fordi russernes kuler ble ubehagelig nærgående. Også liket av Goebbels kone ble forsøkt kremert på samme måte. Det samme skjedde med propagandaministerens kropp etter at han noen timer senere tok sitt eget liv.

Ingen vet lenger hvem som

JEWGENI CHALDE/WIKIMEDIA COMMONS

ALT HÅP UTE: Sovjet hadde inntatt Berlin, soldater hadde inntatt Riksdagsbygningen og Adolf Hitler innså at han måtte velge mellom fornedrelse eller selvmord.

måtte grave opp og kaste de fire forkullede kroppene i en grunn grav.

Rasende Stalin

På tysk radio over hele kontinentet ble det neste dag meldt at «vår fører Adolf Hitler er falt i kamp». Da meldingen nådde den sovjetiske diktatoren Josef Stalin, skal denne ha brølt at «Svinehundene gjorde det, altså. Stor skam at vi ikke greide å slå klørne i ham» – og ga ordre om at liket av Hitler for enhver pris skulle oppspores og identifiseres.

Da rødearmister fire dager senere gikk i gang med å grave, dukket de to døde kroppene av Hitler og Eva Braun frem relativt hurtig. Men soldatene kjente ikke igjen de forbrente ansiktene og kastet derfor likene tilbake i graven.

Neste dag kom spesialister fra

etterretningstjenesten «Smersh» og hentet dem frem igjen. På krigens aller siste dag – 8. mai – ble likene obdusert på et patologisk institutt i Buch like utenfor sentrum av Berlin av en sovjetisk sjefpatolog som var fløyet inn spesielt for anledningen.

Patologen sikret seg Hitlers underkjeve som et klenodium å ta med seg tilbake til Stalin.

Gravrøvere

Sekretæren til Hitlers tannlege ble oppsporet – og hun kunne bekrefte at den kompliserte protesen var identisk med den som sjefen hennes noen år tidligere hadde operert inn på Hitler.

Etterpå ble likene begravet i en park på sykehusområdet – også de seks Goebbelsbarna, som ble funnet inne i bunkeren.

Alarmen gikk en måned senere, da russerne oppdaget at noen ►

« Ingen vet lenger hvem som måtte grave opp og kaste de fire forkullede kroppene i en grunn grav. »

GETTY IMAGES

ÅSTEDET: Kontoret og Hitlers private kvarter i Førerbunkerens var åstedet for Hitler og Eva Brauns selvmord. Etter førerens død ble rommet utsatt for hærverk og forsøkt påtent. Den amerikanske soldaten Richard Blust tar restene i øyesyn.

i ly av nattens mulm og mørke hadde tatt seg inn på sykehusområdet og – riktignok forgjeves – forsøkt å åpne Hitler-graven. På folkemunne ble det skumlet om at gravrøverne slett ikke var på jakt etter despotens jordiske levninger, men at de hadde hørt rykter om en naziskatt som skulle befinne seg der.

I alle tilfelle kom det nå ordre om at likene måtte hentes frem igjen og bringes til et tryggere sted. Denne gangen gikk ferden til Finow utenfor Berlin, der likene ble gravd ned inne på et kaserneområde.

ASBJØRN SVARSTAD

FØRSTE GRAV: Her ble Adolf Hitler begravd første gang, bare noen minutter etter at han begikk selvmord i Førerbunker. I dag finnes ingen andre spor enn en informasjonstavle.

Men nå varte det bare få dager, før kassene ble gravd opp til ære for en høyere sovjetisk offiser som insisterte på å få se den døde Hitler.

Likene dekket med asfalt

Etter at den tilreisende generalen hadde sett det han ville, ble kassene med likene kjørt med lastebil til den nærliggende landsbyen Rathenow, der de fikk et foreløpig siste hvilested i skogkanten. Stedet ble forsøkt skjult med nyplantede furutrær.

Men heller ikke dette skulle bli permanent hvilested for nazi-Tysklands fremste forbrytere. For

én måned senere – i juli 1945 – dukket andre sovjetiske soldater opp, åpnet graven og tok med seg kassene til Stendal, ikke mange kilometer unna.

Lokalbefolkningen snakker ennå om at det lukta fælt den dagen.

Også denne graven ble noen få dager senere gravd opp igjen. Nå var det nemlig oppstått en stor diskusjon blant vanlige tyskere om hvorvidt der Führer hadde skutt seg selv – eller om han faktisk hadde valgt gift – noe som av mange ble betraktet som feigt.

Det sovjetiske propagandaapparatet kjørte hardt på at Hitler tok blåsyre. Så nå gjaldt det å unngå at noen fant graven og kunne påvise et kulehull i skallen. Dermed ble det ny gravåpning, og denne gangen gikk likenes ferd til Magdeburg, en by om lag 25 mil sørvest for Berlin.

Etter at kassene i noen dager var begravet inne på et militært område, ble de i januar 1946 hentet opp av jorda og lagt i det som var tenkt å bli siste hvilested. Og denne gangen mente nok de høye herrene alvor, for stedet med kas-

«... familien Hitler ble nå lagt i dype graver som etterpå fikk et tykt lag med asfalt over.

OBDUSERT: Ved dette sykehuset ble Hitlers levninger identifisert av en sovjetisk rettsmedisiner. I parken utenfor ble så Hitler, Eva Braun og familien Goebbels gravlagt. For en kortere stund. For gravrøvere ville ikke la nazi-flokken hvile i fred.

sene som inneholdt åtte medlemmer av familien Goebbels og to av familien Hitler ble nå lagt i dype graver som etterpå fikk et tykt lag med asfalt over.

Svinebroen

I april 1970 var det igjen slutt på

gravfreden. Området skulle forlates av den Røde hær, som derfor ville overlate det til den østtyske Folkehæren. Da kom det ordre direkte fra Moskva om at et slikt makeskifte ikke for noen pris måtte finne sted før gravene var fjernet. Regimet i Kreml tok ikke

sjansen på at tyskere kunne finne på å lage et kultsted.

Men nå hadde KGB-sjefen Juri Andropov fått nok av den endeløse rekken med omplasseringer, og ga ordre om en endelig løsning.

En april dag i 1972 ble asfalten

BRU FOR SVIN: Fra denne broen over elven Ehle ble asken etter Hitler og Eva Braun kastet i 1972. Broen heter «Schweinebrücke» – Svinebroen.

brutt opp og de 10 døde for siste gang plukket frem. De sterkt oppløste levningene ble nå – ved hjelp av kull – kremert til det ikke var annet enn aske tilbake. Soldatene samlet sammen de aller siste restene og tok kassen med aske med de 20 kilometerne til småbyen Biederitz utenfor Magdeburg.

Det var sikkert ingen tilfældighet at offiserene fra KGB valgte å kaste asken i elva Ehle, som snor seg malerisk vakkert gjennom rapsgule jorder og grønne enger. Ikke på grunn av omgivelsene, men rett og slett på grunn av navnet.

De helte nemlig asken i vannet fra det som fortsatt på folke-
munne heter «Svinebrua». □

KILDER: Harald Sandner, *Das Hitler-Itinerar. Aufenthaltsorte und Reisen von 1889 bis 1945, Berlin 2016*
Joachim Fest: *Hitler. Berlin 1998*
Ian Kershaw. *Hitler, München 2009*

ASBJØRN SVARSTAD

UTFORDRER SKJEBNEN

Skal dykke ned til Titanic

Eventyreren og eiendomsmilliardæren Larry Connor har vært på den internasjonale romstasjonen og planlegger å komme seg til bunnen av Marianergropen i Stillehavet. Men først vil han ned til Titanic-vraket.

3800 METER:

Titanic ligger på bunnen av havet.

GIKK GALT: OceanGate, som ikke var sertifisert, imploderte og drepte fem passasjerer.

BESØKE TITANIC: Med disse ubåtene ønsker Larry Connor og Patrick Lahey å vise at det fortsatt skal være trygt å dykke ned til vraket.

TRITON SUBMARINES

Tekst: **Mats Schjølberg Ulshagen**

Foto: **Getty Images** Grafikk: **Graphic News**

De fleste hadde nok latt seg avskrekke etter ulykken som tok livet av fem i fjor sommer, da ubåten Titan fra OceanGate imploderte på vei ned til Titanic. Eventyreren og mange-milliardæren Larry Connor er imidlertid ikke som alle andre. Han kontaktet i stedet det amerikanske selskapet Triton Submarines og ba dem utvikle en tryggere undervannsbåt som ville tåle trykk og ulike scenarier 4000 meter under havoverflaten.

Sammen med Tritons medgründer Patrick Lahey plan-

legger han nå en ekskursjon til Titanic i 2026.

Marianergropen og romstasjon

De to har vært på tur før; i 2021 utførte de tre dypdykk i løpet av fem dager, ved Marianergropen i Stillehavet, kjent som verdens dypeste punkt. Dykkene var på mellom 6000 og 7000 meter, men planen er at de senere skal gå helt til bunns, til nesten 11 000 meters dybde.

Larry Connor er imidlertid ikke en type som bare ser nedover. I 2022 var han en av verdens første romturister til den internasjonale romstasjonen, og han har uttalt at målet er å

komme helt til bunns og ut i verdensrommet i løpet av samme år.

Trygg dypdykking

Planene om å dykke til Titanic handler om at Connor og Lahey ønsker å vise at dypdykking er trygt, og fartøyet som skal bygges skal ha et akryl-skrog og en design som gjør nedfarten og dykket trygt og raskt. Connor understreker at ulikt båten som imploderte i fjor, vil denne ubåten bli grundig testet og sertifisert. Han sier at sikkerhet er hans høyeste prioritet, og han har aldri tatt en unødvendig risiko. Målet med Titanic-eksedisjonen er både å utføre

forskning og bevise at dyphavsteknologi kan være både banebrytende og sikker.

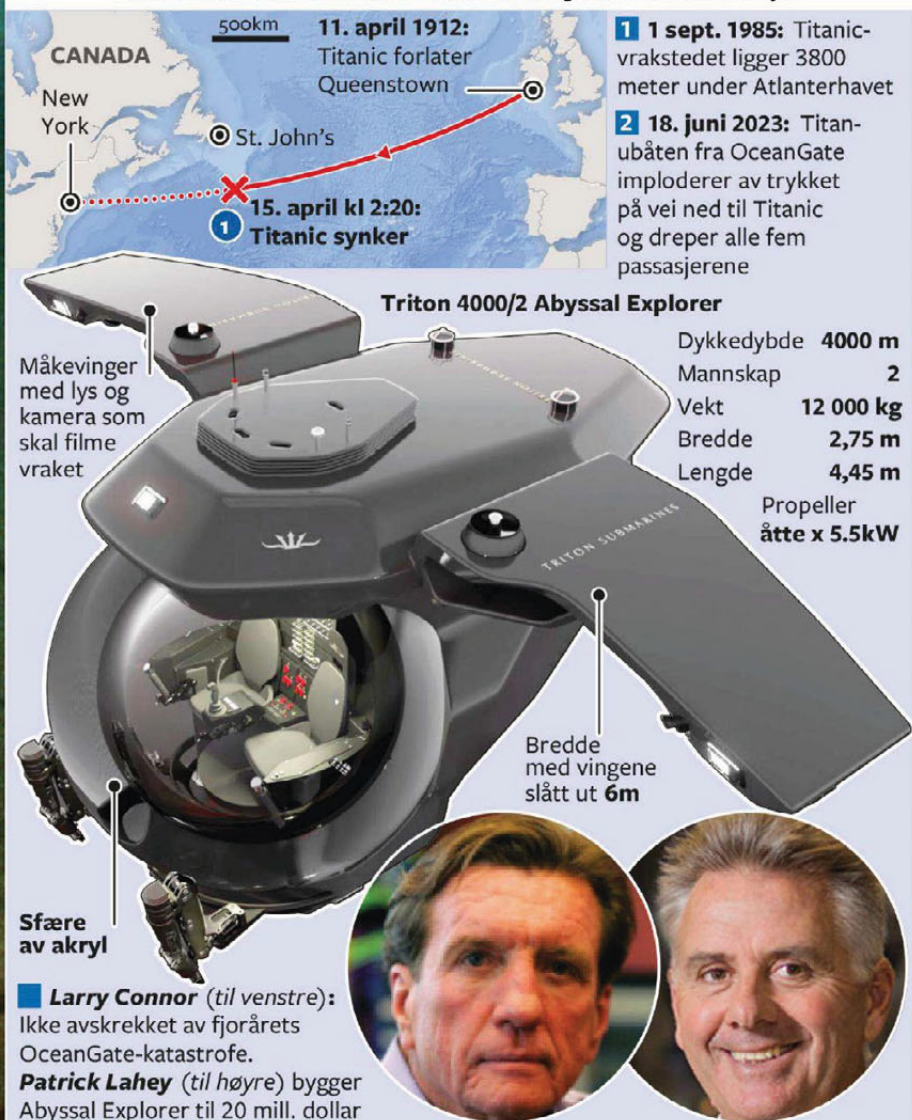
Ubåten fra Triton har arbeidstittelen Abyssal Explorer, og den er bygget for trygt å greie 4000 meter. Dette gjør den perfekt for gjentatte turer til RMS Titanic, som ligger 3800 meter under Atlanterhavets overflate. Designen med «måkevinger» skal gi den unike driftsmuligheter, med muligheter for å trekke dem inn for opp- og nedstigninger, samt manøvrere på trange steder.

Den lave plasseringen av lys- og vingespiss-kameraene skal gjøre den ideell for vitenskapelig observasjon og nærfilming.

Eventyrere har planer om å dykke ned til Titanic

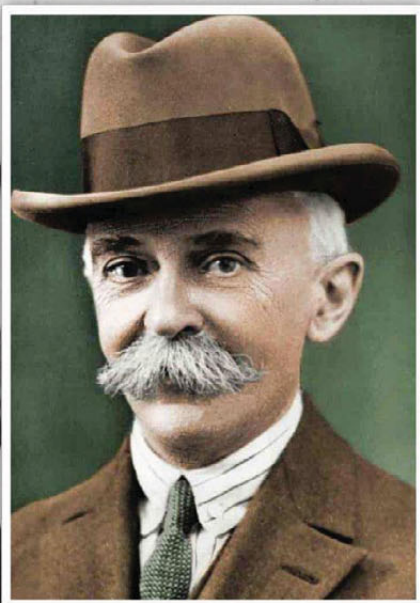
Ohio-forretningsmannen og eventyreren Larry Connor and Patrick Lahey, medgründer av Triton Submarines, planlegger å utforske vraket av Titanic etter at OceanGate-katastrofen rystet industrien i fjor

Kilder: Royal Museums Greenwich, Triton

Foto: GemCityFlyer, Triton

Grafikk: Graphic News ©

OL-SJEFEN: Baron Pierre de Coubertin mente kvinnene fremste oppgave var å hylle mennene som vant.

– UPRAKTISK,
UINTERESSANT,
UESTETISK OG UKO

INNE I VARMEN: Bueskyting var en av de få idrettsgrenene der kvinner fikk lov til å være med i OL ganske tidlig. Tekkelige klær og overklassepreg passet inn i tidens feminine idealer. 25 kvinner, alle britiske, deltok i konkurransen på White City Stadium i London i 1908, og Sybil Newall (trolig nummer to fra venstre) på 53 vant. Hun er fremdeles tidenes eldste kvinnelige gullvinner i OL, uansett idrett.

GETTY IMAGES

Var det én ting Pierre de Coubertin ikke ville ha i sine olympiske leker, var det kvinner. Det fant de seg heldigvis ikke i. En av de store pionerene var attpåtil norsk. ►

RREKT

Tekst:
Jørgen Johannessen Kind

Når De olympiske sommerlekene åpner fredag 26. juli, vil det for første gang i OL-historien delta nøyaktig like mange mannlige og kvinnelige utøvere. 5250 menn, 5250 kvinner skal konkurrere under slagordet #GenderEqualOlympics – likestilte olympiske leker.

Det er selvsagt et annet, mye eldre slagord som forbindes mest med OL. «Det viktigste er ikke å vinne, men å delta», heter det gjerne i den forenklete versjonen av det berømte sitatet til mannen som regnes som de moderne olympiske lekers far, den franske baronen Pierre de Coubertin. Den presise formuleringen han definerte under planleggingen av lekene i Athen i 1896 lød slik:

– Det viktige i livet er ikke triumfen, men strevet. Det viktigste er ikke å ha erobret, men å ha kjempet godt.

Og like viktig for baronen: Strevet og kampen skulle utelukkende være forbeholdt menn, slik det var i antikkens Hellas.

– Kvinnenes rolle er å hylle og krone vinnerne. Jeg er ikke mot at kvinner driver med idrett, men jeg synes ikke de skal oppsøke rampelyset, sa de Coubertin.

Anstendig og snobbete

Med det utgangspunktet er det kanskje ikke så rart at det tok litt tid å komme dit vi er i dag. I Athen deltok ingen kvinner – og egentlig ikke så mange menn, heller, bortsett fra grekere. Men under lekene som fulgte, i Paris i 1900 og St. Louis i 1904, fikk de Coubertin trøbbel med å holde kvinnene unna. Sommerlekene sammenfalt nemlig med Verdensutstillingene i disse byene, og i mengden av idrettsarrangementer og aktiviteter ble det vanskelig å holde styr på hva som skulle regnes som offisielle OL-øvelser.

I Paris deltok 20 kvinner, fordelt på fem idrettsgrener som man på den tiden mente var passende for velstående kvinner med fritid og aktivitetsbehov – og som kunne utføres i lange skjørt: Tennis, golf, hestesport, seiling og kroket.

VANN-PIONERER: Mina Wylie og Fanny Durack fra Australia tok sølv og gull i den første svømmekonkurransen for kvinner i OL, 100 meter fri i en vik i Stockholms havn i 1912. USA deltok ikke, ettersom amerikanerne kun sendte utøvere til idretter der det kunne konkurreres i skjørt.

Helene de Pourtales regnes som tidenes første kvinnelige olympiske mester. Hun var mannskap i den sveitsiske vinnerbåten i seiling. Tennisspilleren Charlotte Cooper tok det første individuelle gullet for kvinner da hun vant singleturneringen. Skjønt gull; medaljer ble ikke innført på alvor før i 1904. Det pinlig korrekte ville faktisk vært å omtale Cooper som olympisk porselensbollevinner.

Kvinne-olympiaden

Et lite gjennombrudd kom da arrangørene av OL i Stockholm i 1912 dristig nok satte to skjørte-

løse grener, svømming og stuping, på programmet, men herrene i den olympiske komité sto på sitt. Den støttet seg til uttalelser fra legemiljøet om at kvinner ikke burde overanstrenge seg.

– Livmoren kan løsne, ble det hevdet. De Coubertin skyldte også på store arrangementstekniske utfordringer med tidsbruk og anlegg – og innkvartering, fordi kvinnene måtte ha med seg anstandsdamer.

Den store kampen mellom IOC og kvinneidretten sto på friidrettsbanen i årene etter 1. verdenskrig. Til baronens store forskrekkelse viste det seg at kvinner

WIKIMEDIA COMMONS

GETTY IMAGES

LAGET EGNE LEKER: I frustrasjon over at friidrett ikke ble tatt inn i OL-programmet, laget forkjemperne sine egne «verdensleker for kvinner» på 1920-tallet. Amerikanske Lucie Godbold tok gull i kule i Paris i 1922.

både kunne og ville løpe, kaste og hoppe.

Det måtte de innledningsvis gjøre andre steder enn på hans OL-arenaer. Under sommerlekene i Antwerpen i 1920 var fremdeles 98 prosent av utøverne menn.

I stedet laget kvinnene sine egne leker i regi av den nye «Organisasjonen for Feminin Idrett», ledet av Alice Milliat. «De olympiske leker for kvinner» ble arrangert i de Coubertins hjemmeby Paris i 1922, for å irritere ham ekstra, og i Stockholm fire år senere. Det var fullt på tribunen, en rekke verdensrekorder ble satt – og ikke en eneste livmor løsnet.

De Coubertin freste over det han omtalte som «halv-olympiade» og kvinnenes frekke bruk av ordet olympiske leker. IOC ble tvunget til forhandlingsbordet. I bytte mot å endre navnet til «Kvinnenes verdensleker», fikk kvinnene friidrett på programmet under OL i Amsterdam i 1928.

11 elendige kvinner

OL-herrene tok hevn. Etter kvinnenes 800-metersløp spredte det seg en historie om at deltagerne hadde kollapset.

– Nedenfor oss, på banen av

«Jeg synes ikke kvinner skal oppsøke rampelyset.»

GETTY IMAGES

FØRSTE MESTER: Britiske Charlotte Cooper tok det første individuelle kvinnegullet i OL. Hun vant tennis under lekene i Paris i 1900, men fikk ikke med seg noe jubelbrus: Cooper var nemlig døv.

GETTY IMAGES

BRONSE-MOLLA: De to første kvinnene til å representere Norge under De olympiske leker var Molla Bjurstedt fra Mosvik i tennis og svømmeren Aagot Normann i Stockholm i 1912. Bjurstedt, som emigrerte til USA like etter, tok også den første medaljen; bronse.

« Fem ga seg underveis, resten falt om etter målsnøret.

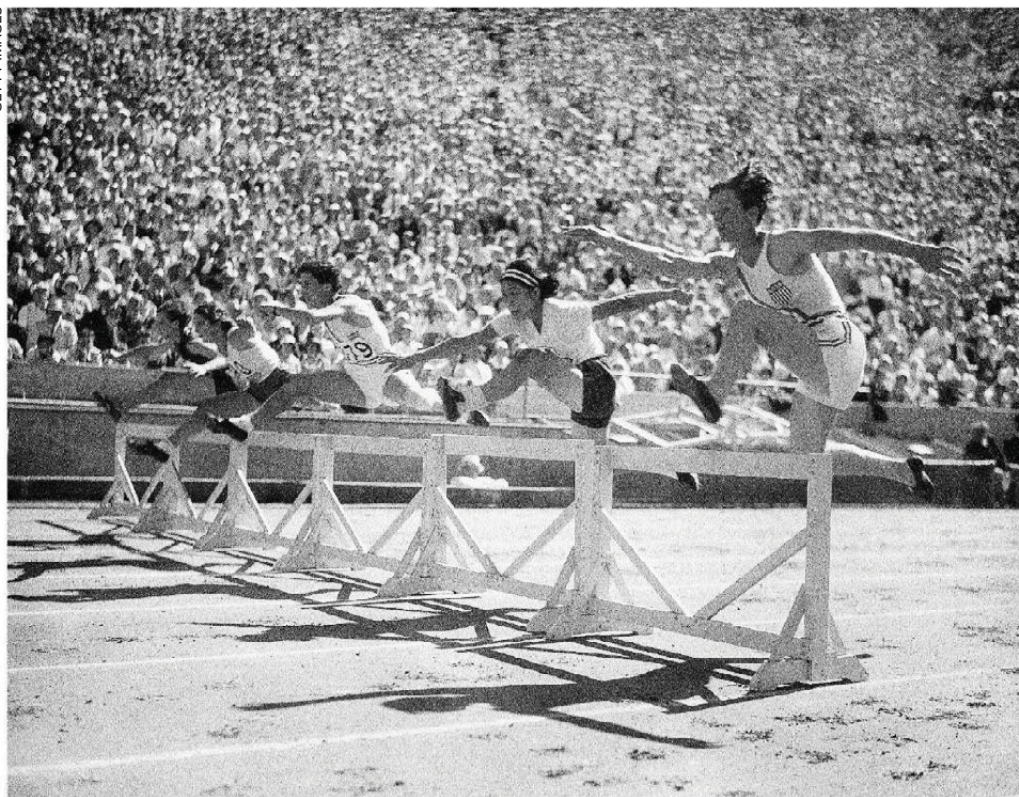
GETTY IMAGES

FIKK SKYLDA: Falske skriverier om at «11 elendige kvinner» kollapset under 800-meteren i 1928, gjorde sitt til at IOC forbød lange løp for kvinner frem til 1960-tallet. Tyske Lisa Radke vant på 2.16.8, foran Japans Hitomi og svenske Inga Gentzel, og alle sto på beina, som bildet viser.

slagg, så vi 11 elendige kvinner. Fem ga seg underveis, resten falt om etter målsnøret, het det i beskrivelsen av løpet i New York Evening Post.

Talsmenn for IOC uttalte i mediene at løpet var et «bedrøvelig skue» og at det utvilsomt var «farlig og upassende» for kvinner å løpe så langt. Britiske aviser fastslo at kvinnene ville eldes raskere og miste evnen til å få barn av slik «fryktelig utmattelse». IOC benyttet umiddelbart sjansen til å fjerne distansen. 800 meter for kvinner kom ikke tilbake på OL-programmet før i 1960.

ATLETEN: Babe Didrikson (nærmest, på vei mot seier på 80 meter hekk under OL i Los Angeles i 1932) ble den første kvinnelige idrettsstjernen, med en atletiskhet og allsidighet som fikk mange til å endre sin oppfatning om kvinneidrett.

SPENSTIG: Alice Coachman fra USA vant høyde i London i 1948. Hun ble dermed den første fargede kvinnen med OL-gull.

I virkeligheten var skrIVERIENE usaklige, og mest trolig et bestillingsverk fra de Coubertins menn. Filmavis-klipp viser tydelig at alle deltagerne fullførte, og at bare én la seg på bakken etter målgang. Men historien festet seg. Baronen hadde fått sin lille triumf.

– Det ser ut til at jeg hadde rett. Spetaket i Amsterdam rettferdiggjør min motstand. I tillegg til å være upraktisk, uinteressant og uestetisk, viser dette at kvinneidrett også er ukorrekt, sa Pierre de Coubertin.

Ingen vanlig Babe

Kvinnene hadde tøffe hindre å hoppe over. Men allerede under OL i Los Angeles i 1932 dukket en utøver opp som gjorde nettopp det, og som mer enn noen andre banet vei. Vi kan til og med kalle henne norsk: Mildred Ella Didrikson, aldri kalt annet enn «Babe», ble født i Texas i 1911 av norske foreldre, Ole og Hannah, som hadde utvandret dit bare få år tidligere.

Babe Didrikson tok gull på 80 meter hekk og i spydkast, og sølv i høyde. Og visst ble de Coubertins holdninger holdt i hevd av enkelte:

– Det hadde vært mye bedre om hun og hennes likesinnede holdt seg hjemme, gjorde seg pene og ventet på at telefonen skulle ringe, skrev en amerikansk skribent.

Men noe var i ferd med å endre seg.

– Du tror det ikke før du får se henne. Da først innser du at det du ser på er den mest feilfrie harmonien av muskler og koordinasjon som sportsverdenen noen gang har sett, skrev en annen sportsjournalist. Babe Didrikson deltok ikke i flere OL, men ble i stedet en av tidenes beste golf-

DEN FLYVENDE HUSMOR:

Nederlandske Fanny Blankers-Koen tok fire gull på friidrettsbanen under OL i London i 1948, men måtte kjempe mot fordommer og meninger om at hun heller burde vært hjemme og oppdratt barna sine.

GETTY IMAGES

GETTY IMAGES

spillere og var også kjent for å «pitche» for profesjonelle, mannlige baseball-lag i oppvisningskamper. Hun døde av kreft allerede i 1956. ESPN og Associated Press har kåret henne til Århundrets kvinnelige idrettsutøver.

Flyvende husmødre

Pierre de Coubertin døde i 1937. Fordommene og motstanden mot kvinneidrett var enda mer seiglivet. Før OL i London i 1948 var det flere nederlandske aviser som skrev at Fanny Blankers-Koen (30) heller burde være hjemme og oppdra de to barna sine enn å konkurrere.

Men «Den flyvende husmor», som hun selvsagt ble kalt, dro likevel, og viste at hverken alder eller barnefødsler var noen hindring for kvinnelige idrettsutøvere. Hun vant de fire øvelsene hun stilte opp i; 80 meter hekk, 100 meter, 200 meter og stafett. Hun sto over høyde og lengde, selv om hun hadde verdensrekorden i begge.

Blankers-Koen ble hyllet av

GULLJENTER: Håndball-landslaget har to OL-gull, men det er 12 år siden sist: I London svingte Linn-Kristin Riegelhuth Koren flagget og ledet an i feiringen.

store folkemengder i Amsterdam. Gaven hun mottok av borgermesteren, var en sykkel, slik at hun «ikke trengte å løpe så mye».

Nå skulle vi gjerne trukket frem Norge som et foregangsland. Men tvert imot. Også her til lands var det lenge en utbredt oppfatning at kvinnekroppen var altfor skjør og sart til at den burde utsettes for påkjenningene av utholdenhetsidrett. Da det ble foreslått at langrenn for kvinner skulle være med på programmet under vinter-OL i Oslo i 1952, var det ett land som stemte mot: Norge.

Først i 1992 vant en norsk kvinne gull i sommer-OL. Linda Andersen seilte inn til triumf i sin europajolle i Barcelona. Det var 80 år etter at tennisspilleren Molla Bjurstedt tok Norges første medalje, bronse i Stockholm. Den

første kvinnelige sølvvinneren var Alexia Bryn i parløpet i 1920, før kunstløp ble overført til de nye vinterlekene.

50-50 i Paris

Det tok sin tid med Norge, og det tok sin tid for IOC å nå likestillingen som årets OL-arrangør kan skryte av. Lagidrettene gjorde sitt inntog først på 1960-tallet, og så sent som i 1984 fikk kvinnene for første gang løpe hele 3000 meter. Det året var fortsatt bare én av fire utøvere i OL kvinner.

I 1991 vedtok IOC at alle nye OL-grener måtte ha konkurranser for begge kjønn, mens OL i London i 2012 var de første lekene der kvinner reelt var med i absolutt alle grenene, ettersom boksing kom på programmet der.

I år kan altså arrangørene i Paris gjøre et nummer ut av sifrene: Det er med nøyaktig like mange kvinner som menn. Det tydeligste signalet på at likestillingen har kommet i mål, er kanskje at lagene i synkronsvømming nå skal inneholde minst to menn.

100 ÅRS VENTING: Det første norske kvinnegullet i sommer-OL kom i Barcelona i 1992, der Linda Andersen tok gull i seiling.

Og den lyden du nettopp hørte?

Det var ganske sikkert Pierre de Coubertin som snudde seg i graven.

NORSKE GULLKVINNER I SOMMER-OL

Linda Andersen, seiling, europajolle, 1992

Trine Hattestad, friidrett, spydkast, 2000

Landslaget, fotball, 2000

Gunn-Rita Dahle, sykling, terrengritt, 2004

Siren Sundby, seiling, europajolle, 2004

Landslaget, håndball, 2008 og 2012

TIDENES BESTE: Larissa Latynina tok 18 medaljer i turn på 1960-tallet.

OLYMPIATOPPEN

Tidenes kvinnelige olympiere i sommer-OL:

9 gull:

Larissa Latynina, Sovjetunionen, turn 1956–64

8 gull:

Birgit Fischer, DDR/Tyskland, padling 1980–2004

Jenny Thompson, USA, svømming 1992–2004

7 gull:

Isabell Wirth, Tyskland, hestesport 1992–2020

Vera Caslavskaja, Tsjekkoslovakia, turn 1960–68

Allyson Felix, USA, friidrett 2004–20

Katie Ledecky, USA, svømming 2012–20

Svetlana Romasjina, Russland, synkronsvømming 2008–20

Ideell klovnejobb

Klovnene fikk sparken fra sirkus og måtte ta turen til NAV.

– Det er jammen ikke mange sirkus igjen i dette landet, sukket han, – så jeg lurer veldig på hvilken jobb dere kan finne for meg.

– Du tenker altfor tradisjonelt, sa saksbehandleren, – for jeg vet om akkurat jobben for deg!

– Jøss, hvilken da?
– Politisk rådgiver for regjeringen!

Før mobilen

– Fantest det smileys og sånt da du var liten, bestefar?

– Nei, gutten min, da lo vi faktisk selv!

God luktesans

To hunder sto bundet utenfor en butikk og snakket sammen.

– Hvordan gir herren din deg medisiner? sa den ene.

– De skjuler tablettene i maten min, sa den andre.

– Det gjør de i min øg, men at det går an å være så dum! Jeg er tross alt narkotikahund!

Må gjøre alt selv

– Jeg er så sinnssykt lei av å være den eneste som handler, lager mat, rydder, vasker og kort sagt gjør alt hjemme!

– Uff da ... Bidrar ikke din kone eller samboer med noe som helst?

– Jeg er ungkar og bor alene, men likevel!

OPPGULP

PANOLIS

PANOLIS

Nok en gang klarte Fridtjof å lure Døden

FLISESPIKKER

© Øyvind Sagåsen

Gjennomhullet

Aslak hadde vært i en stygg vådeskuddulykke under jakta.

Et haglskudd hadde gått av og truffet ham bakfra i rumpa. Noen av haglene hadde også perforert redskapen hans.

Da Aslak våknet etter narkosen, så han ned på bandasjen over underlivet og undret engstelig på hvordan dette hadde gått.

Etter en stund kom kirurgen inn på rommet hans for å slå av en prat.

– Hva ble utfallet av operasjonen, doktor? sa Aslak. – Jeg håper inderlig du ikke måtte amputere!

– Nei da, sa kirurgen, – det ble ikke nødvendig. Men jeg håper din kone er flink på blokkfløyte ...

Alltid for sen

– Har du også problemer med at din samboer aldri blir ferdig når dere skal på fest?

– Det kan du banne på! Og så er det sånn at hvis hun bruker to timer på badet, men jeg ikke har skoene på akkurat når vi skal gå, da er det min feil!

Evig ung

– Jeg var nylig hos legen, og der fikk jeg bekreftet min teori om at alkohol holder deg ung.

– Hva i all verden var det han sa som kunne tolkes i den retning?

– Han sa: «Hvis du fortsetter å drikke slik som dette, så blir du garantert ikke gammel!»

Hundemat

En mann befant seg på en bar langt nedi den femte drinken, da kona hans ringte.

– Jeg har sittet klar med middagen hjemme mer enn en time, skrek hun, – og hvis du ikke er hjemme innen ett kvarter, så gir jeg den til bikkja!

– Men hør nå, sa mannen, – det er da vel ikke den stakkars bikkjas feil!

Finjuss

En mann var i retten, tiltalt for biljuveri.

– Bilbutikken sa du kunne prøvekjøre Mercedesen, sa aktor, – men så forsvant du bare. Og forretningen fikk ikke bilen tilbake før politiet sporet opp både deg og kjøretøyet i en annen by nesten et år etter.

– Dette bestrider jeg ikke, sa tiltalte, – men forretningen sa aldri noe om hvor lenge denne prøveturen kunne vare!

For fort

En bilfører ble stoppet i en 50-sone, ikke bare for fartsovertredelse, men også for vinglete kjøring.

– Du kjørte i 75 kilometer i timen, sa betjenten, – og jeg mistenker dessuten at du er påvirket.

– Dette høres ut som en helt usannsynlig påstand, snøvlet bilføreren, – jeg kan jo umulig ha kjørt i 75 kilometer i timen, når det bare er fem minutter siden jeg dro hjemmefra!

Sur botsgang

En mann gikk inn i skriftestolen i en katolsk kirke.

– Fader, jeg har syndet, begynte han. – I helga hadde jeg sex med hele fem forskjellige kvinner, og alle var mye yngre enn meg, vel-dreide og flotte.

– Vel, mitt barn, sa presten, – da vil jeg gjerne at du går hjem og presser ti sitroner, før du drikker saften av dem på styrten.

– Hvorfor det, egentlig? sa mannen perpleks.

– Vil en slik botshandling føre til tilgivelse?

– Nei, sa presten, – men det vil tørke det fordømte fliret av munnen din!

En lisse-pasning

– Hva synes du om borrelås på skoene?

– Jeg tenker vel at de med borrelås på skoene, ikke har snøring!

RuteXid

av Børge Lund © B.Lund/distr./strandcomics.no

RADIO GAGA

RADIO GAGA

Bare nesten

En mann og en kvinne som hadde vært til sengs sammen for første gang, snakket om akten etterpå.

– Jeg fikk ikke orgasme, sa kvinnen, – men det gjorde ingenting. For det var ordentlig deilig uansett.

– Men var du i det minste nær ved å komme? spurte mannen.

– Ja, det var jeg, sa kvinnen.

– Det er lovende, sa mannen, – så ... akkurat hva var det jeg gjorde da du nesten kom?

– Vel, sa kvinnen, – jeg tror du hadde gått ned for å hente deg en øl i kjøleskapet ...

Ensom

– Jeg føler meg litt ensom for tiden, siden samboeren min har fått et jobboppdrag i en annen by og familien min er langt borte.

– Skjerp deg! Du har ingen rett til å klage over ensomhet før du har vært reke i en First Price-rekesalat!

Andre tider

– Tidene har forandret seg! Da jeg var liten, så sendte moren min meg ned på super'n med en hundrelapp, og så kom jeg hjem med middag til hele familien, brus og godteri. Prøv å gjøre noe sånt i dag!

– Nei, det går jo ikke, det har blitt altfor mange overvåkningskameraer!

Det indre som teller

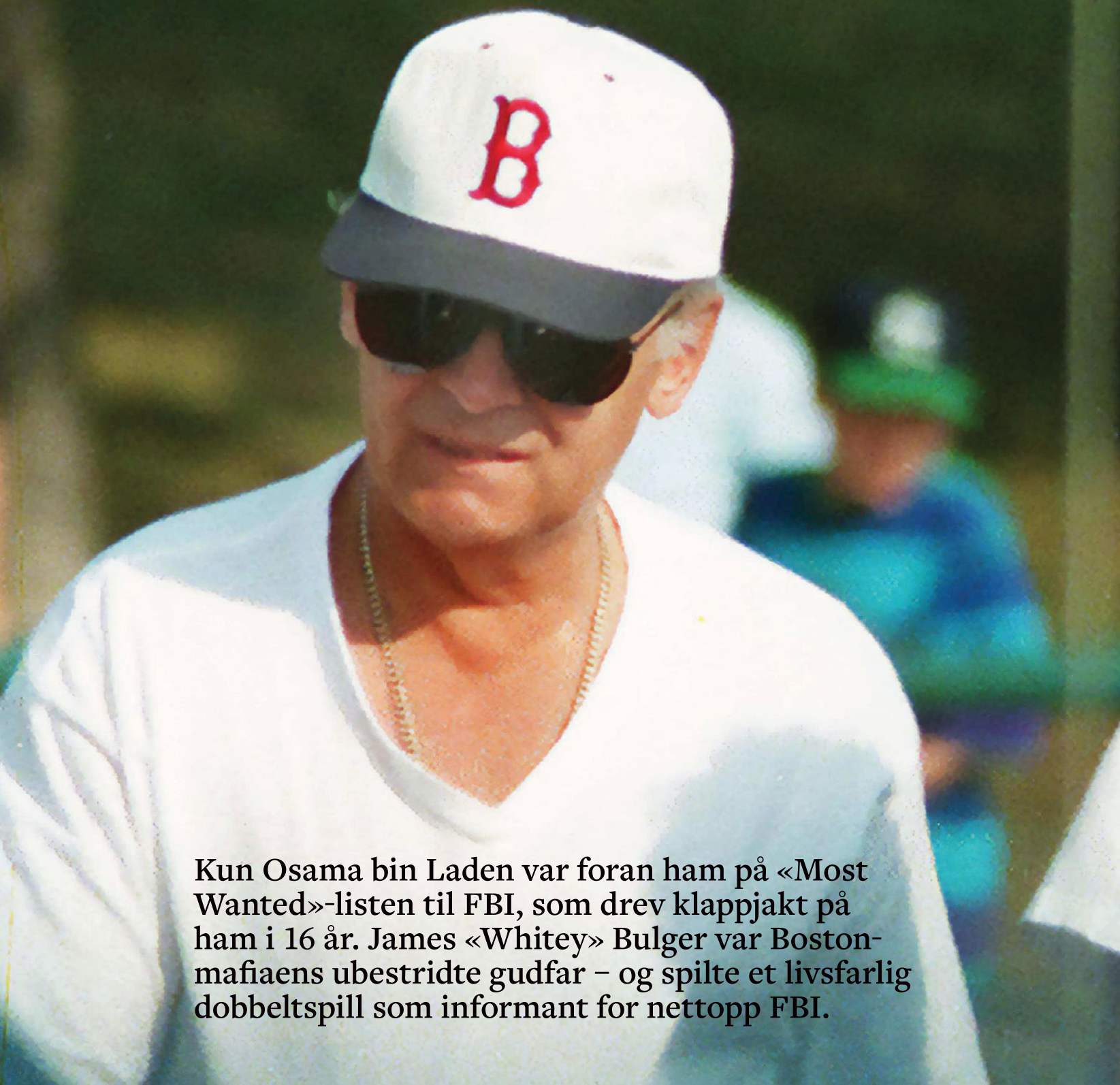
To kvinnelige sykepleiere satt og snakket sammen sent på kvelden på en firmafest.

– Jeg synes det er så overfladisk å sende nakenbilder og dickpics, sa den ene.

– Helt enig, sa den andre, – folk burde heller sende røntgenbilder, siden det er det indre som teller!

HURTIGMAT

Kun Osama bin Laden var foran ham på «Most Wanted»-listen til FBI, som drev klappjakt på ham i 16 år. James «Whitey» Bulger var Boston-mafiaens ubestridte gudfar – og spilte et livsfarlig dobbeltspill som informant for nettopp FBI.

KUN BIN LADEN VAR

FØR FLUKTEN: James «Whitey» Bulger (65) fotografert av avisen Boston Globe i 1994, ett år før han startet et liv på rømmen fra lovens lange arm. Boston Red Sox-capen levner ingen tvil om tilhørigheten. Til høyre: Håndlangeren Kevin Weeks.

R MER JAKTET

Tekst: **Thorkild Gundersen**

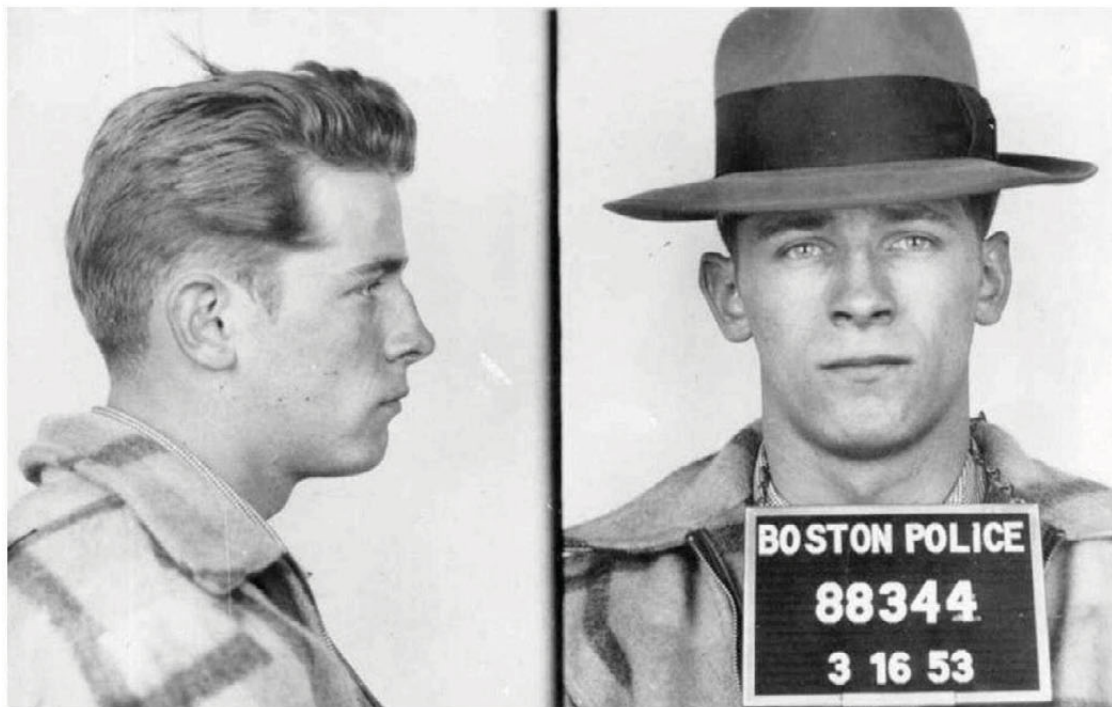
James «Whitey» Bulger var blant USAs mest fryktede menn. Etter seksten år på rømmen og tolv år på FBI's liste over USAs 10 mest ettersøkte menn, ble Bulger arrestert i Santa Monica, California, 22. juni 2011. Han var da 81 år gammel. Historien om James «Whitey» Bulger inkluderer minst 11 drap. Sannsynligvis mange flere. Mannen vi snakker om er mannen med fødenavn James Joseph Bulger Jr, som gikk under navnet James «Whitey» Bulger eller bare «Whitey» etter det hvite håret. En mann som i sitt 89-årige liv trolig opplevde og gjennomgikk mer enn de fleste. Noen av ofrene til Bulger var rivaliserende gangstere, som han skjøt i nakken. Andre var vakre, unge kvinner han drepte med bare hendene, fordi han var redd de visste om dobbeltspillet.

Historien om «Whitey» er så vill at den bare måtte bli film. Kassasuksessene «The Departed» og «Black Mass» hviler begge på den irsk-åttede gangsterkongens voldsomme liv.

Satt i Alcatraz

Jimmy Bulger ble født i Boston i 1929. Han vokste opp på sørsiden av byen, i det fattige området som kalles «Southie». Han fikk sin oppdragelse på gata, på den harde måten. Ungene lekte politi og røver i oppveksten, og det var akkurat det mange av dem ble også når de ble voksne: Politi og røver. Jimmys lillebror, Billy, ble politiker og en av byens mektigste menn, som president i Massachusetts-parlamentet. En av Bulgers barndomskompiser, John Connolly, ble FBI-ettersøker.

Og Jimmy Bulger selv? Han holdt seg til røverne på gata. Inspirert av den italienske Patriarca-familien, som herjet nord i Boston, startet Bulger å kreve beskyttelsespenger av pub- og restauranteiere i Southie. Han ranet butikker og kapret trailere. Bulger viste sterke lederegenskaper, og hadde snart rekruttert en liten gjeng som ikke var redde for hverken makk eller blod på hendene. De gjorde akkurat som

ETTERSØKT: Boston Police Department mugshot av James «Whitey» Bulger i mars 1953. Bulger var da leder for Winter Hill gang, en irsk mafia-organisasjon som ifølge FBI terroriserte Boston.

bossen befalte. To av de mest lojale gangsterne het Kevin Weeks og Steve «The Rifleman» Flemmi. De gjorde de skitne jobbene for Bulger og gjengen hans, som snart skulle bli kjent som «The Winter Hill Gang».

I 1956 ble Jimmy Bulger arrestert og sendt i fengsel på andre siden av landet, på fangeøya Alcatraz utenfor San Francisco. Han satt også i det beryktede Leavenworth-fengselet, og slapp ikke ut før i 1963. Bulger bestemte seg da for at han aldri skulle sitte i fengsel igjen. Ikke fordi han skulle bli lovlydig – nei, han skulle bare bli smartere enn politiet.

I seng med fienden

Sammenlignet med den italienske mafiaen, var Bulger lenge en småfisk. Mafiasjefen Raymond Patriarca var FBI's prioritet på 70-tallet

ETTERSØKT: Lenge var det mafiabossen Raymond Patriarca som FBI jaktet etter. Da James Bulger hjalp FBI med den jobben, åpnet deg seg nye muligheter for Bulger, som frem til da hadde vært en småkjeltring.

« **Småfisken fra Southie hadde blitt hele Bostons gangsterkonge.** »

FBI

i Boston. Jimmys barndomsvenn, John Connolly, fikk en fiks idé. Han møtte Jimmy på en øde pareringsplass, og la frem følgende tilbud: – Fortell meg hvordan vi kan få kloa i Raymond Patriarca, så skal jeg sørge for at FBI ikke legger seg opp i det du driver med!

Å bli FBI-informant er et svært alvorlig trekk for en gangster, men Bulger valgte heller å se på det som en forretningsavtale. Som han holdt for seg selv. Bulger fikk fotografert Patriarca-gjengen utenfor hovedkvarteret deres og overbrakte bildene til Connolly. Disse førte til arrest av den italienske mafiaen, en stor suksess i FBI – og John Connolly var plutselig den store helten. Ingen likte amnestiet de hadde innrømmet Bulger, men valgte å se en annen vei. Målet helliget middelet. Patriarca var den viktigste.

Med den italienske mafiaen bak lås og slå, økte spillerommet for Bulger. Fra å ha fokusert på Southie spredde nå salget seg til hele Boston. Omsetningen av marihuana, kokain og heroin skjød i været, og pengene flommet inn. Bulger importerte ikke

MEDIA NEWS GROUP VIA GETTY IMAGES

FBI Advertisement Placed in The American Dental Association News May 17, 2010 Edition

Have You Treated These Fugitives ?

The above photographs depict **JAMES "Whitey" BULGER** and **CATHERINE ELIZABETH GREIG**. The above photographs are dated, as BULGER and GREIG have been on the run together since 1995. BULGER and GREIG are fugitives from the Boston, Massachusetts area. BULGER has been charged with committing 19 murders in the Boston area, and is an **FBI Top Ten Most Wanted Fugitive**. There is a \$2 million reward for anyone who provides information that leads to their location. There is a 21 year age difference between the two of them.

GREIG was formerly a licensed dental hygienist in Boston. GREIG was known to have several porcelain dental crowns and have her teeth cleaned on a monthly basis. It is also possible that GREIG acquired porcelain dental implants since becoming a fugitive.

GREIG is further described as: White/Female, DOB: 04/03/1951, Age: 59, Height: 5'6", Weight: 130-150 lbs. BULGER is further described as: White/Male, DOB: 09/03/1929, Age: 80, Height: 5'7" to 5'9", Weight: 150-160 lbs.

PLEASE CALL: 617-742-8633
EMAIL: findwhitey@ic.fbi.gov
ALL CALLS WILL BE KEPT CONFIDENTIAL
Disclosing that you have treated these individuals would not violate the privacy protections of the Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA) Title 45, Code of Federal Regulations, Section 164.512(f)(2)

REWARD \$2 MILLION DOLLARS

FBI Advertisement Placed in The American Dental Association News May 17, 2010 Edition

GANGSTER-DIALOG: FBI spanet på James Bulger, her i samtale med håndlangeren Steve Flemmi, men Bulger utnyttet posisjonen som informant.

varene selv, men han kontrollerte gatene. Dermed måtte alle som solgte, betale for tilgang. Dette utgjorde millioner av dollar. Noen av pengene fant veien til politi og FBI i form av bestikkelser. Andre ble brukt til kjøp av våpen, som ble overrakt til Bulgers irske brødre i IRA. Våpnene ble smuglet fra Boston til Nord-Irland og den brutale krigen som pågikk i gamlandet gjennom hele 70-tallet. Bulger, som på veien hadde fått klengenavnet «Whitey» for sitt hvite hår, hadde steget i gradene. På slutten av 70-tallet hadde småfisker fra Southie blitt hele Bostons gangsterkonge.

Blod på hendene

I FBI-hovedkvarteret prøvde John Connolly som best han kunne å dekke over gangster-informan- ➤

ETTERLYST: James «Whitey» Bulger og kjæresten Catherine Greig på en etterlysningsplakat.

LØSMUNNET KJÆRESTE: Bulger fryktet løsmunnede forretningsforbindelser og bekjente mer enn noe annet. Til slutt ble han felt av en løsmunnet kjæreste, Catherine Greig.

tens terrorvelde. I takt med nar-koomsetningen og stadig større pengesummer, økte brutaliteten. Fikk du besøk av Bulger, Steve Flemmi og Kevin Weeks, var det som regel som å få besøk av mannen med låen. Bulger og Flemmi skal ha byttet på å likvidere sine fiender, mens Weeks holdt vakt. Gjennom 80-tallet ble «Whitey» bare rære og rære. Oppfattet han at en person kunne utgjøre en risiko var det som regel ensbetydende med dødsdom for vedkommende. Unge Deborah Hussey var Flemmis stedatter og kalte ham «pappa» som liten. At Flemmi i rettssaken mot ham innrømmet å ha hatt sex med Hussey da hun var blitt voksen, sier trolig sitt om Flemmis moralske kompass. Det som forseglet Husseys skjebne var at hun som voksen hadde begynt å gjøre Bulger nervøs. Hussey brukte narkotika og var løsmunnet. Bulger fryktet at hun skulle snakke om virksomheten hans. Etter at

Flemmi hadde tatt datteren med på shopping, fraktet han henne til et hus der Bulger kvalte 26 år gamle Hussey med et tau. Flemmi fikk oppgaven med å trekke ut alle tennene på liket for å gjøre identifiseringen vanskeligere.

Da Bulger ble tipset av John Connolly om at den fremstående forretningsmannen Roger Wheeler i Oklahoma kunne lage problemer for en business Bulger hadde gående i Florida, sendte han Flemmi for å skyte Wheeler. Dermed hadde også Connolly blod på hendene. Han hadde forsynt Bulger med informasjon som resulterte i drap. Nå var Connolly alene igjen i FBI's hovedkvarter om å beskytte Bulger. Til slutt var begeret fullt for påtalemyndigheten i Boston. I 1994 bestemte de seg for å bygge en sak mot Bulger. Gangsterkongen skulle stoppes – en gang for alle.

Korthuset ramler
Utfordringen var å skaffe bevis.

Hvem ville vitne mot Bulger i en rettssak? Ikke mange. Men Boston-politiet begynte å pågripe hver eneste småkriminelle fisk i hele byen, helt til noen ville snakke. Det viste seg at flere var villige til å fortelle hva de visste mot å slippe straffeforfølgelse for egne forbrytelser. Og da en av John Connollys kolleger i FBI stilte opp på et anonymt intervju i Boston Globe om hvordan gangster-Bulger hadde vært FBI-informant i en årrekke, raste korthuset for alvor. 23 desember 1994 leste Bulger førstesiden av Boston Globe og forsto straks at tiden var inne for radikale grep. Han visste at dagen ville komme og hadde forberedt seg godt for et liv under jorden. Gjennom hele 80-tallet hadde han reist rundt i USA og Europa og plassert penger, falske pass og andre papirer i bankbokser. Spesielt identiteten Thomas Baxter var godt innarbeidet. Mr. Baxter var medlem av flere respekterte foreninger, og nå hadde han trygge havner og bunker av cash i Florida, Oklahoma, London, Venezia og Dublin – for å nevne noe. Sammen med kjæresten Catherine Greig startet Bulger et liv på rømmen.

16 år på rømmen

Jimmy «Whitey» Bulger var bankraneren, pengeutpresseren, drapsmannen og voldtektsmannen hele det statlige Amerika nå jaktet på. Han var i tillegg FBI's skamplett, slik han hadde fått holde på i to tiår uten at noen grep inn. Det ble utlovet en dusør på hele 16 millioner kroner til opplysninger som kunne føre til

pågrepelse. Hele 16 ganger var Bulger tema på det populære TV-showet «Americas Most Wanted», mellom 1995 og 2010. På FBI's liste over de mest ettersøkte personene hadde han kun Osama-Bin Laden over seg.

Bulger og kjæresten Catherine Greig ble påstått sett både i London og Dublin, men ingen greide å pågripe ham. Ikke før i juni 2011, da Greig var litt løsmunnet i en skjønnhetssalong i Los Angeles. Den islandske modellen Anna Björnsdottir skjønte hvem det var som snakket og ringte FBI's tipstelefon. Neste gang Greig besøkte skjønnhetssalongen, ble hun skygget på vei hjem. FBI forskanset seg i garasjeanlegget, og ventet på at Bulger skulle dukke opp. Da han kom ut av heisen, var 16 års katt-og-mus-lek med FBI over på et blunk. I leiligheten hans fant agentene en forskrekket kjæreste, 800 000 dollar i kontanter, flere falske pass og 30 håndvåpen. Den 82 år gamle gangsteren var væpnet til tennene. Pågripelsen dominerte overskriftene i amerikansk media hele sommeren 2011. Bulger, nå helt uten det blonde håret på toppen, ble fraktet hjem til Boston under streng bevoktning.

Tiltalt for 19 drap

I 2013 ble han tiltalt for et bredt spekter av kriminelle handlinger – og 19 drap. Juryen fant ham skyldig i minst 11. Dommen: Dobbel livstidsstraff, pluss fem år. Den straffen skulle han egentlig ha startet å sone i 1995, men Jimmy Bulger greide å tilrane seg 16 år i frihet. Amerikas siste irske mafiaboss ble sperret inne i

LILLEBROR: Som president i Massachusetts-parlamentet var James' lillebror, William (t.h.), en av Bostons mektigste menn. Her sammen med en annen Bulger-bror, John.

« Den 82 år gamle gangsteren var væpnet til tennene.

GETTY IMAGES

FLENGENDE KRITIKK

Overføringen av Bulger fra Coleman til Hazelton var såpass besynderlig at den ble etterforsket av FBI. Med tanke på Bulgers alder, helsetilstand, rykte og forhistorie som FBI-informant fant FBI det uvanlig at han ble overført til et fengsel som var beryktet for voldsbruken blant de innsatte. Før overføringen satt Bulger åtte måneder på enecelle i en Special Housing-avdeling i Coleman, noe FBI mener var kritikkverdig Bulgers alder og helsetilstand tatt i betraktning. I en selvmordsrisikou vurdering skal Bulger ha uttalt at «han hadde mistet viljen til å leve», noe som kan ha påvirket hans dømmekraft da han ba om å bli overført til mer åpen soning. FBI konkluderte med at Federal Bureau of Prisons sviktet grovt i sin behandling av en høyprofilert innsatt som Bulger, og at overføringen skyldtes menneskelig svikt blant personal og ledelse, byråkratisk inkompetanse samt mangelfulle, forvirrende og utilstrekkelige retningslinjer og prosedyrer. Etter FBIs syn bør overføring av innsatte, enten det dreier seg om en beryktet lovbrøyer eller en ikkevoldelig lovbrøyer, aldri bli håndtert slik den ble i Bulgers tilfelle.

DØMT TIL 40 ÅRS FENGSEL

FBI-etterforsker John Connolly ble pågrepet i sitt hjem i 1999 og senere siktet for medvirkning til kriminell virksomhet, og å hindre etterforskningen til FBI.

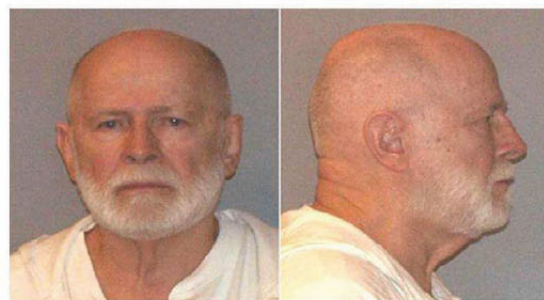
Connolly ble først dømt til ti års fengsel, før taltalen ble utvidet til medvirkning til drap på forretningsmannen Roger Wheeler i Oklahoma. For dette ble Connolly dømt til 40 års fengsel. 83 år gamle Connolly ble løslatt på prøve i 2021 av medisinske årsaker. Ifølge CNN skal han ha terminal kreft. Hele Whitey-affæren var en skamplott for FBI, og Connolly var den som måtte betale prisen. Kevin Weeks og Steve Flemmi ble også pågrepet, og begge valgte å legge alle kortene på bordet. Weeks viste politiet hvor seks av likene var begravet, og han viste vei til store pengedepoier. Han fikk bare fem år i fengsel, var ute i 2005, og ble forfatter. Han har skrevet tre bøker om sitt liv med gangsterkongen Jimmy Bulger og bor i dag i Boston. Steve Flemmi ble funnet skyldig i ti drap og dømt til fengsel på livstid. I rettssaken mot ham kom det frem stygge detaljer om at han og Bulger hadde pumpet heroin i unge, sårbare jenter og siden utnyttet dem seksuelt.

BOSTON GLOBE VIA GETTY IMAGES

ARRESTERT: FBI-agent John Connolly ble strippet for all verdighet.

ENDELIG TATT: James Bulger ble arrestert i Los Angeles i 2011 og fløyet til Boston for en opprivende rettssak, der alle hans grusomheter kom for en dag.

FBI

SLÅTT I HJEL: Bulger levde et voldelig liv og led en voldsom død.

Coleman II US Penitentiary, i Sumpterville, Florida.

Fange nummer 02182-748 fylte 89 år den 3. september 2018. Bare noe uker senere samme år ble den aldrende mafiabossen innhentet av fortiden. I oktober ble Bulger plutselig overført Hazelton-fengselet i Vest-Virginia. Han satt da i rullestol og hadde hjerteproblemer. Kun 12 timer etter at han hadde ankommet Hazelton, ble han overfalt av tre andre innsatte. Hengslås stappet inni en sokk skal ha blitt

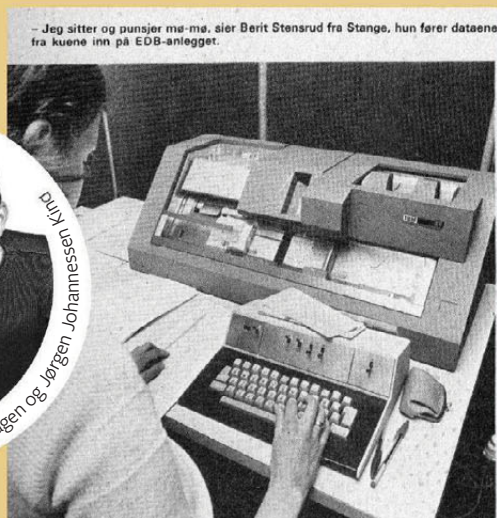
brukt til å slå Bulger i hjel. Fotios «Freddy» Geas (55), Paul J DeCologero (48) og Sean McKinnon (36) står nå tiltalt for drap eller medvirkning til drap. Alle tre har forbindelser til organisert kriminalitet.

– Han levde voldelig og døde etter alt å dømme voldelig, sa Dick Lehr, forfatter av «Whitey: The Life of America's Most Notorious Mob Boss», til CNN etter at drapet på Bulger ble kjent.

– Det markerer at sirkelen er sluttet for et fryktelig liv. □

Ved Mats Ulshagen og Jørgen Johannessen

Jeg sitter og punsjer me-me, sier Berit Stensrud fra Stange, hun fører dataene fra kuene inn på EDB-anlegget.

EDB-maskinen vet hvem DU ER!

Datamaskinene griper stadig sterkere inn i vårt daglige liv. De er med på å styre alt – fra hvor mye skatt hver enkelt av oss skal få, til værvarsling, svineavl og oljeleting

VI MENN FOR 25 ÅR SIDEN

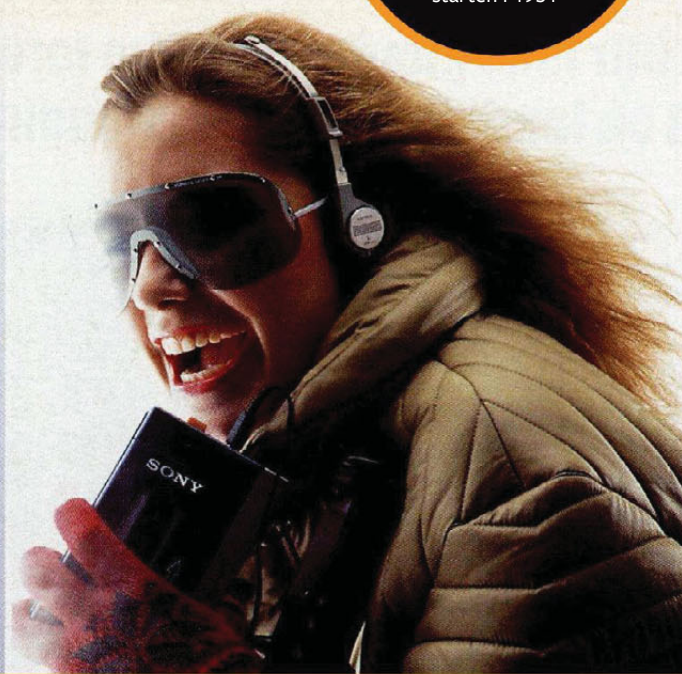
(Fra Vi Menn nr. 29 – 1999)

LYD & BILDE
ATLE RØIJEV

WALKMAN ER 20 ÅR

Den lille musikkmaskinen som gjorde det å lytte til musikk til en personlig opplevelse – frigjort fra tid og sted – er 20 år. Selv om "Walkman" er blitt selve betegnelsen på en musikkmaskin i lommeformat, er det et registrert varemerke i produktstallen til Sony. Det var Sonys grunnlegger Akio Morita som fikk ideen til "Walkman". Han så at mange unge var svært opptatt av musikk, og at de bar med seg store og tunge såkalte bærbare anlegg. En ulempe i tillegg til vekten var at de forstyrret andre. Ideen til en liten lommestereo med små hodetelefoner var født.

Nr. 29 – 16. juli 1974
vi menn
Pris kr. 3,75 inkl. moms.

«Astra» synker

Fabrikkskipet som ikke kunne synke
En øyenvitneberetning

Ny roman:

Politimann i New York

En beretning om korrupsjon og de jernharde forholdene i verdensbyens gater...

Kineserne rustet seg for krig

En VI MENN-reportasje fra grensen

En ny Zane Grey: «På spor» i Colorado

VI MENN FOR 50 ÅR SIDEN

(Fra Vi Menn nr. 29 – 1974)

vi menn+

Du finner artiklene på www.vimennpluss.no, i likhet med alt annet vi har gitt ut siden starten i 1951

Kulturell

Charles hadde sett nok filmer til å skjønne at her var det bare å ty til fistbumps og gjeng-tegn.

Som normalt

Nok en gruppe kvinner der lysten til å vise frem brystene er større enn evnen til å forklare hva gruppen står for.

Hest er best

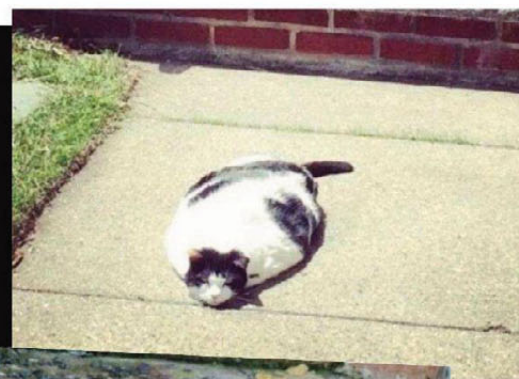
Mikael hadde bare noen enkle ønsker; han ville behandles som hest, ha egne offentlige toaletter og en garanti om at han aldri skulle ende som hestepølse.

SERIEN

Hetebølge

Du vet det er varmt når selv dyrene begynner å smelte.

For deg med vett
under issen

Ved mesterquizing Tormod Løtting

1. Omtrent på denne tiden pleier annenhver Dagblad-forside å forkynne med krigstyper at morderflåtten ligger klar til å kaste seg over deg. Hvilken infeksjonssykdom er det særlig fokus på at kan spres ved flåttbitt?

2. Hva het de to som vant «Kompani Lauritzen» 2024?

3. Hvilken farge er det på den forjettede «kompanijegerbereten» deltakerne trakter etter i «Kompani Lauritzen»?

4. For 50 år siden, den 20. juli 1974, invaderte Tyrkia hvilken øy i Middelhavet?

5. Samme dato, men 30 år tidligere, altså i 1944, prøvde oberst Claus von Stauffenberg å iverksette «operasjon Valkyrie». Hva gikk den ut på?

6. Det er hele fire stater i USA som begynner med ordet «New». Klarer du å nevne alle?

7. Og når jeg først er inne på sånt: Hvilke fire stater i USA begynner på bokstaven W?

8. Kunstig intelligens, også kalt KI, er noe som vekker debatt. Nå sier gigantselskapet Meta at de forbeholder seg retten til å bruke alle bildene du legger ut et visst sted, til å trene opp KI. Hvilket sted er det snakk om?

9. Real Madrid vant Champions League for 15. gang i juni (bildet). Dette er mer enn dobbelt så mange seire som laget med nest flest titler – som er ...?

10. Hvilket land valgte i juni Claudia Sheinbaum til sin første kvinnelige president?

11. Hvilken ny sosial medieplattform opprettet Donald Trump etter at han ble ute-stengt fra Facebook og Twitter i 2021?

12. Hvilken tre-bokstavs-forkortelse brukes på det sør-afrikanske partiet som etter flere tiår med absolutt flertall i nasjonalforsamlingen, nå må finne seg i å danne en koalisjon etter et historisk dårlig valg?

Svar: 1. Borreliose 2. Knut Marius Djupvik og Stinius Maurstad 3. Oransje 4. Kypros 5. Operasjon Valkyrie tok sikte på å drepe Adolf Hitler, men attentatet mislyktes 6. New Hampshire, New Jersey, New Mexico, New York 7. Washington, West Virginia, Wisconsin, Wyoming 8. Facebook 9. Milan har vunnet Champions League sju ganger 10. Mexico 11. Truth Social 12. ANC – som står for «African National Congress»

										TIL- VEKST	DUM- DRISTIG- HET MØTE	SVER- GING = 2	IRRI- TEREN- DE	AKSEL SIDE	NAFTA	SKIR	FES- TER
																KRAFT CIRKA	
										HOP			KLAR- GJØRE DEL		SPENNE UT SKINN KØST- BAR		PREP.
										RADIO- BØLGE		HELLIG- DOM STEIN- HOP		OPP- SPILT TIL		EN VOLVO	
																1/10 DAA NED- BØR	
ENE- BOERE		TVERR- TRE FØ OPP		BOM	RED- SEL LEKER POST-			SIDE PLAS- SEN SPON							BLØT JERN		ÅA
								TREV- LER SKRA- PE					KVIST	FER- DES HOLD			
SJE- TONG RO			VÆRT I GANG TILTALE- FORM				JA VEL LODD- RETT HUSDDEL		PREKE- NEN HELT							SÅLE	
				LUKT AVTA				BAKRE SINTE							TER- RENG- BIL	PARTI (FORK.) BLOKK	
BARN		HØVE- LIGE EGEN- NAVN				GREVE				STED I POLEN UTROP							
			ELVER DÅM										MØBEL	GRESK BOK- STAV FUGE			VANN- SYK
HAND- LE SKRÅ					ROGN ARVE- LIG GODS			GNOM INDO- LIENT									
					FLY- KJENNE- TEGN SKIKKE		BYGE SOLO		SKIP- LET	LITE ROM						VIDEO- SYSTEM GULL LA	
UT- VEKST		TINGE- NE BRIEFE						GLO- RIE						FJELL- TOPP	GJØG- LER VASS- DRAG		
			MYN- TEN MÆLTE					SAG PIPE								LØFTE	FØRER- KORT- KLASSE
STØN- NE FOR- MODE				OVER	PART VIN- TAGE			UTLØP SØLE					FOR- NAVN			BLOD- GRUP- PE	
						VILL SLAN- GE							DANS BETA- LINGS- LUKE				
ART. PERIO- DISK		EN AVIS FORÅR RADIO- MERKE				INN- SPIL- LING TØNNE								TEMP- PEL		STRE- VET	HÅR- PISKE- NE
				REN SVAL			JOD EPLE- SORT	NETT- BRETT ORDE- NE							I ORDEN		
UNNER															FOR- BILDE INTERJ.		
AV- FOLKET				FORE- SVEVE UNIKUM			JORD- VEGG OVER- LATE		BETY VELTE VENDE								
AVTA- GENDE KOLLE		TRANG PC- TAST				INN- BRUD- DET VISE									RESUL- TERT SOL		
		EKRE STEDS- NAVN			SKIKKE DEKKE		SKOD- DE	DER- ETTER FØR CAMINO		STRØK UVÆRS- BOLK						OG KOSS	
BEDRE HALV- DEL				TAGG MAN					BISOL VON						KLARE KVEG		
SKIF- TER RESTI- TUERT						90°											
			ISO- LAT					ERGREG								1/100 YEN	SLAG- STED

The image displays three 9x9 Sudoku puzzles arranged horizontally. Each puzzle is a grid with some cells containing numbers from 1 to 9, and others empty. The puzzles are labeled 'LETT' (Easy), 'MIDDELS' (Medium), and 'VANSKELIG' (Difficult) from left to right. The 'LETT' puzzle has a light blue background, 'MIDDELS' has a light green background, and 'VANSKELIG' has a light red background. The numbers are placed in a way that each row, column, and 3x3 subgrid contains the digits 1 through 9 exactly once.

7	9	1	6	2	4	5	8	3
6	3	5	8	1	9	4	7	2
8	2	4	7	5	3	6	1	9
4	8	2	5	3	7	9	6	1
3	6	9	1	8	2	7	4	5
1	5	7	9	4	6	3	2	8
9	1	8	4	7	5	2	3	6
5	7	3	2	6	8	1	9	4
2	4	6	3	9	1	8	5	7

6	3	5	9	1	7	2	8	4
4	1	7	2	8	6	5	9	3
9	2	8	4	3	5	1	6	7
5	9	1	6	4	2	3	7	8
8	6	2	5	7	3	9	4	1
7	4	3	8	9	1	6	2	5
1	5	6	7	2	4	8	3	9
3	8	4	1	6	9	7	5	2
2	7	9	3	5	8	4	1	6

4	7	5	8	9	6	2	1	3
3	6	9	5	2	1	8	4	7
1	2	8	7	3	4	9	5	6
5	1	2	3	6	7	4	9	8
8	4	6	9	5	2	3	7	1
7	9	3	1	4	8	5	6	2
9	8	7	4	1	3	6	2	5
6	5	1	2	8	9	7	3	4
2	3	4	6	7	5	1	8	9

9	8	7	5	1	2	3	4	6
2	3	5	4	8	6	7	9	1
6	1	4	9	7	3	5	2	8
7	6	1	8	2	5	4	3	9
8	5	9	7	3	4	6	1	2
4	2	3	6	9	1	8	7	5
3	9	6	1	5	7	2	8	4
1	4	2	3	6	8	9	5	7
5	7	8	2	4	9	1	6	3

9	8	5	2	7	6	4	3	1
6	9	1	3	4	5	8	2	7
2	4	6	1	9	3	7	5	8
4	2	8	3	6	9	5	1	7
5	1	7	8	2	4	6	9	3
6	3	9	5	1	7	8	2	4
3	6	1	7	4	5	9	8	2
7	9	2	6	8	1	3	4	5
8	5	4	9	3	2	1	7	6

4	1	5	7	6	9	2	8	3
7	2	3	8	1	5	6	4	9
6	8	9	4	2	3	5	7	1
8	5	7	2	3	1	9	6	4
9	4	1	6	7	8	3	2	5
2	3	6	5	9	4	7	1	8
1	9	2	3	4	6	8	5	7
3	6	8	1	5	7	4	9	2
5	7	4	9	8	2	1	3	6

[illegible]Rune Hakvåg Pettersen
Narvik58 Uke 29 2024

En stuntmann tar av i et spesiallaget fly ved
Alexandra Palace i London 1. august 1930.

FOTO: GETTY IMAGES

**LA MENN
VÆRE
MENN**

V
menn

UTFORDRER KJEMPEKREFTER:

Fiskerne på Madagaskar rir ut på bølgene i sine små hjemmelagde kanoer.

BØLGERYTTERNE

Oppvokst på fisk og hardt fysisk arbeid, rir hardbarkede fiskere på tre meter høye bølger i hjemmelagde kanoer for å få mat på bordet. – Vi lever et veldig godt liv, sier de. ►

Tekst og foto:
Johnny Haglund

Tunge bølger slår mot en flere mil lang strand med finkornet sand. I lufta er det varmt. I vannet er det varmt. Inn mot stranden på øya øst for Afrika, troner palmene. Her er ingen turister. Eller strandbarer. Alkohol derimot; det finnes. Fiskeren Joseph har dratt frem en flaske med en brun, litt tjukk drikke. Han gulper i seg i noen slurker.

– Viktig å ha litt i magen før vi skal ut, sier han.

– Hjemmelaget rom, forteller han fornøyd og holder frem flasken. Innholdet lukter beskt, men smaker godt – ifølge fiskeren.

Natten har fortsatt ikke helt sluppet taket. Men hverken mørke eller tre meter høye bølger stopper Joseph. Han drar sin tunge kano over sanden og ut mot det frådende Indiske hav. Så stopper han litt opp, stirrer ut mot et nesten mørklagt hav.

– Jeg studerer bølgene, venter på en åpning, forklarer han gjennom bølgestøyen.

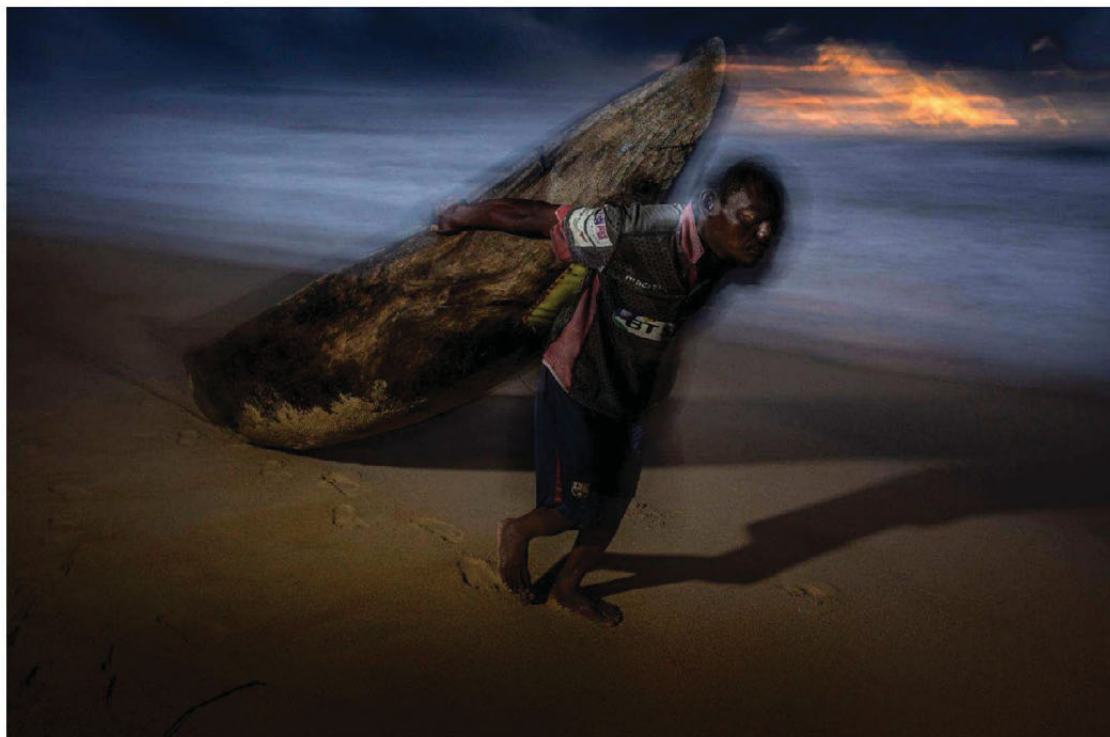
Brått løper han ut i havet. Hopper opp i kanoen og padler for livet. Og det må han. Bølgene kaster seg brutalt over den lille fiskeren, hiver han hit og dit, fyller kanoen med vann, kaster den i lufta og forsøker med all kraft å tilintetgjøre både båt og fisker.

Som tilskuer inne på stranden er jeg både mektig imponert og litt bekymret.

Men Joseph er ingen første-reisgutt. Han rir bølgene som en erfaren rodeo-cowboy rir en utemmet hest. Han har noe til felles med fiskere jeg har møtt nord i Norge: Folk som kjemper mot naturkreftene med samme ro som om de står i bilkø på vei til en kontorjobb i storbyen. Storm, mørke og fare til tross, ansiktsuttrykket viser hverken frykt eller ubehag.

Ikke fattige

En strime av lys dukker opp i horisonten. Andre fiskere kommer tuslende ut av jungelen, bar-

DAGENS VIKTIGSTE MÅLTID: En halvliter rom, hjemmebrent fra sukkerrør, samt noen sigaretter (for dem som har råd til det), så er frokosten ferdig.

– **IKKE SÅ ILLE:** Ramahatra viser frem dagens fangst – en enslig tunfisk. Konkurransen med industri-fiskere blir stadig tøffere.

ARBEIDSREDSKAP: Hvor mye en kano laget av en uthulet trestamme veier, er litt usikkert. Men jeg kjente på den og tipper rundt 80 kg. Uansett er de tunge.

bente med fiskegarnet i en sekk på ryggen. De ler og prater lavmælt. En av den kommer med en rundt 80 kilo tung kano nærmest på nakken, slepende etter seg.

– Vi er rundt 60 fiskere her, forteller en av karene, Ramahatra, før han løper ut mot havet og følger etter Joseph.

Ramahatra er ikke like heldig som Joseph. En bølge snur opp ned på båten hans. Fiskeren forsvinner i det mørke dypet. Får han den tunge trebåten i hodet, er sjansen for å bli skyllet opp på land som en druknet katt om en time eller to, veldig stor.

Men så dukker han opp igjen – og så vidt jeg kan skimte, har han fortsatt dette hverdagslige uttrykket i ansiktet der han jobber for å holde hodet over vann.

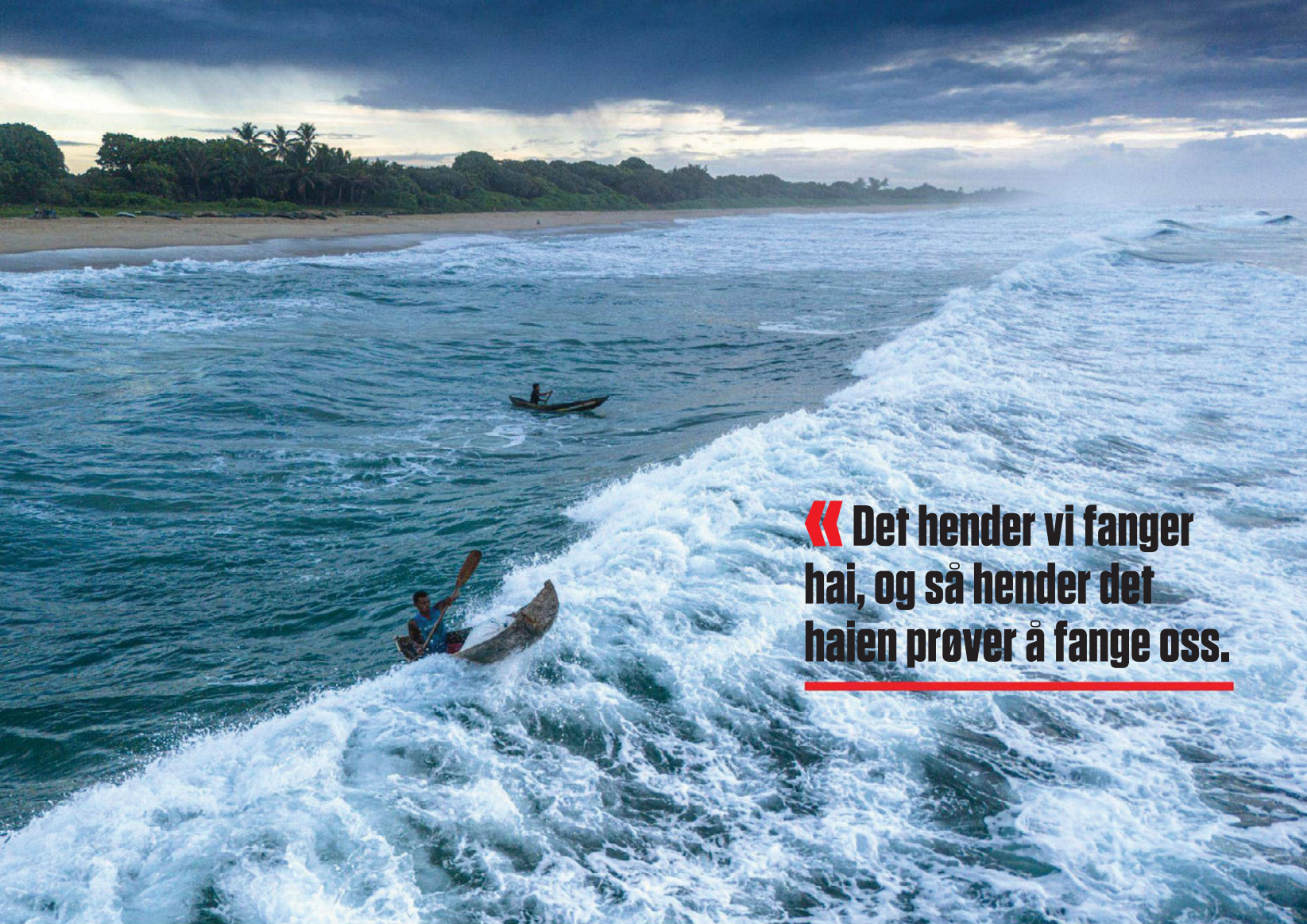
Jeg spør en annen fisker som akkurat har stilt ved siden av meg:

– Hender det at fiskere dør her, blir slått i svime av kanoen og drukner?

Han ser litt rart på meg.

– Aldri så tidlig på morgenen.

Så fyker han ut i bølgene, samtidig som Ramahatra snur båten. Med en kattelignende bevegelse spretter han opp i kanoen igjen

« Det hender vi fanger
hai, og så hender det
haien prøver å fange oss.

og tømmer den for vann med en liten plastkopp. Så er Ramahatra på vei utover igjen.

Skader og dødsfall skjer, men det er ikke ofte, ifølge mennene. De hevder det er år siden sist gang en fisker druknet.

– Det var under en syklon, forteller Joseph, som ikke er så veldig interessert i å snakke om dette temaet.

NÆR DØDEN-OPPLEVELSE:
En av fiskerne må gi tapt for en stor bølge. Men karene bare rister opplevelsen av seg, snur kanoen og hopper opp igjen. De hevder skader og dødsfall forekommer svært sjelden.

Om disse karene hadde visst hva en redningsvest er, hadde de neppe brukt det. Ikke fordi de er imot den type sikkerhet, men

BARE SMÅTTERI: Bølgene var på rundt tre meter de dagene jeg var her. Men gutta fortalte at ofte kan de ble mye høyere:
– Når en syklon herjer, blir bølgene mye større.

fordi de rett og slett ikke har penger til slikt.

Men det betyr ikke at de er fattige.

Konkurransen om levebrødet
Fiskerne i landsbyen Andranukutice på Madagaskar har gjort som deres forfedre har gjort siden tidenes morgen. Familiene på denne avsidesliggende plassen ser ikke bare på havet som et levebrød, men som en del av deres identitet og arv. Om fremtiden virker usikker, lar de tilsynelatende aldri slike bekymringer ødelegge hverdagen.

De legger ut på havet før sola står opp i sine unike kanoer. Hugget ut fra tømmerstokker går farkostene i arv fra far til sønn.

– Min far lagde kanoen da jeg var ung, forteller Joseph når han noen timer senere kommer til-

bake fra havet. Han forklarer at kanoene går i stykker innimellom.

– Noe kan repareres, men til slutt må en ny lages, forteller han. I båten ligger en tunfisk på rundt en kilo. Joseph mener fisken er en helt grei fangst.

Da hans far var en ung mann, fanget de langt mer og større fisk. Joseph er ikke sikker på hvorfor fangstene ikke er slik lenger. Men han vet at større fiskebåter med mer utstyr og store garn, også fisker her. Han har ikke så mye sansen for slikt fiske.

– Å være fisker og leve av havet, krever at du også forstår havet og respekterer det. Folk som drar i store båter utelukkende for å tjene penger, mister ikke bare følelsen for hva havet betyr. De viser ingen ydmykhet og tar heller ingen hensyn annet enn til sine egne behov, hevder Joseph.

Han hever aldri stemmen selv om både klimaforandringer og store, kommersielle aktører med tiden kan ta fra disse menneskene levebrødet.

På grensen av døden

Og disse karene risikerer livet hver dag. Ikke bare på grunn av bølger og kraftige undervannsstrømmer.

– Det hender vi fanger hai, og så hender det haien prøver å fange oss.

Så ler de.

Madagaskar er dessuten det landet i Afrika som er mest utsatt for sykkloner, ifølge FN. I gjennomsnitt herjes landet av seks sykkloner hvert år – flere av dem rammer også østkysten og landsbyen Andranukutice. Landet rammes også hardt av klimaendringer og opplever nå den verste tørken på over 40 år. Tørken har ført til at over en million mennesker er avhengige av nødhjelp.

– Vi kan la være å fiske kanskje to, tre dager i strekk på grunn av dårlig vær, men så må vi ut, forteller Joseph og innrømmer at flere av fiskerne også våger seg ut på havet under mer ekstreme forhold.

Kroppene deres er preget av at de er føret opp på fisk og hardt fysisk arbeid fra de er svært unge menn, like atletiske som sprintere i verdensklassen. De ser ut som ekte machomenn. De går Rambo en høy gang på enkelte områder, men er samtidig used-

vanlig fredelige, ydmyke og gjestfrie. De er rett og slett myke machomenn.

En tur på puben

Etter hvert som sola stiger og varmen blir intens, kommer flere og flere fiskere tilbake fra havet. Fangsten er svært sparsom. Men disse karene selger sjeldent fisk. De fisker nærmest utelukkende til eget bruk.

– I jungelen finner vi frukt og røtter som vi sper på kostholdet med, forklarer Joseph og under-

streker at de lever et veldig godt liv her.

De bor i hytter laget av kvister, de har ingen strøm, bilvei eller motorer. Her finnes ikke engang mobildekning.

– Hemmeligheten bak et godt liv er å verdsette de små gledene, påpeker Joseph og viser vei til dagens høydepunkt.

– Etter en morgen på havet tar vi en tur på puben.

En slags blanding av kafé og bar står midt i den lille landsbyen. Her er flere fiskere, noen

SAMARBEIDSPROSJEKT:

Landsbyen deres ligger mellom havet og en stille elv. Etter endt fiske, står menn og kvinner side om side her. Tøy vaskes, fiskegarn skylles, barna bader.

barn og kvinner samlet. Stemningen er god. Folk er fornøyd.

– De selger byens beste kaffe og byens beste rom, hevder Joseph og hever glasset. Men noen fyllekule blir det neppe. For i morgen kommer atter en dag, og den starter kl. 04:30 i disse himmelstrøkene. □

TOGSTASJONEN I JUNGELEN

Ingen bilvei leder til Andranukutice.

Eneste måten å komme hit på, er med båt. For meg tok det en time med båt fra nærmeste bilvei – en bilvei som i Norge ville blitt definert som en offroad-rute.

For ikke så veldig lenge siden var det faktisk mulig å komme hit med tog. I Andranukutice står fortsatt en jernbanestasjon, overgrodd av grønne vekster. Sporet strekker seg gjennom regnskogen som et minne om trafikken som ble lagt ned for over 20 år siden.

– Da min far var yngre, hendte det de dro til nærmeste by med toget, forteller Joseph.

– Vi savner ikke toget, mest fordi bare noen få av oss husker da toget gikk, ler han, Men han innrømmer at det hadde vært fint med tog når noen er syke og trenger lege:

– Nå er sykehus mer enn to timer unna – hvis været er bra.

JUNGEL FOR TOG: 20 år etter at togtrafikken til Andranukutice (innfelt) sluttet å gå, ligner stasjonen en kulisser i en Indiana Jones-film.

HELE 3 GANGER PICK UP OF THE YEAR

Suksessen fortsetter! Isuzu har allerede vunnet 3 priser som Pick Up of the year 2023.

Nye Isuzu D-Max er utstyrt på nivå med topp moderne personbiler. Ta plass og opplev bl.a. nye el.justerbare premium skinnseter, trådløs Apple CarPlay, adaptive cruise control, 8 høyttalere, justerbart skinnratt – alt for å skape den beste kjøreopplevelsen. Isuzu er markedets sikreste Pick-Up, belønnet med 5 stjerner i Euro NCAP i 2022.

Ekstremt høyt utstyrsnivå

Sterke spesifikasjoner

Klasseledende sikkerhet

Raskest levering

LEASINGKAMPANJE

3.907,-

PR MND EKS MVA

* 4 dørs premium automat Black Edition inkl. Vinterhjul.
*Vilkår leasing: Kjørelengde: 36 mnd./115.000 km pr. år. For-
skuddsleie: 80.000,- eks. mva. Etablering: 4.795,-. Nominell ren-
te: 7,40%. I tillegg kommer årsavgift, forsikring og termingebyr
på 95,- kr. pr. mnd. Vinterhjul, matter og tectyl er inkludert.

«Konkurrenter: Se opp!»
Yrkesbil

«Barskhetens tid
er ikke forbi»
«Du har kjørt feil bil hele
livet, det er pickup med
diesel som er sjefen»
Finansavisen Motor

KONGEN AV PICK-UP HAR BLITT HELT NY!

PREMIUM UTSTYRSPAKKE VERDI 69.000.- BETAL KUN KR 20 000.- SPAR 49.000.-

Adaptive cruise control, regnsensor, automatiske fjern og nærløys, BI-LED automatiske nær og fjernlys, elektronisk differensialspærre, Apple CarPlay og Android Auto, ryggkamera, 8-veis elektrisk setejustering, skinnratt, skinnseter ekstra komfort, to-sonet klima, teleskopjustering ratt, 18 tommer aluminiumsfelger, kollisjonsvarsling (FCW), nødbrems (AEB), trafikkskilt gjenkjenning (TSR), intelligent fartsbegrenser (ISL), filholder (LKAS), filskiftevarslingsystem (LDWS), opptil 8 høyttalere og mye mer.

Isuzu har vunnet en rekke prestisjetunge priser i Storbritannia, som er Europas største marked for salg av pickuper. D-MAX har blant annet vunnet "2022 Pick-up of the Year"-award og "Company Car and Van 2022"-award. D-MAX har også høstet utmerkelse for sitt høye sikkerhetsnivå, og ble belønnet med fem stjerner og full pott i Euro NCAP. Ingen andre pickup-er har oppnådd like høy score. Dermed er Isuzu også den sikreste pickuperen på markedet.

Fra kun kr 549.990,- inkl mva. (herav mva kr 82.177,-)

VELG MELLOM

Pick-UP

Black Edition

Trooper

Magnum

Arctic Truck

ISUZU

Tøffest i klassen • isuzu.no

Tidende

Abisen med egen pakkedisk

Sjefredaktør: Frimand Pløsen

Sportsredaksjon: Melvind Snerken

SKATTEFRITT REKORD-KAST

Emanuel med ny «pers» når statsbudsjettet legges fram i høst?

(Fra vår Slidre-korrespondent)

Under en diskusjon på melkerampen i går om Regjeringens skattepolitikk og finansminister Kleppes forslag om opphevelse av den skattefrie banksparing, slengte Dampysteriets meieriassistent, Emanuel Desperados, i fullt sinne et 60 liters transportspann m/lokk hele 208,47 meter!

Resultatet er 2,14 meter lengre enn Emanuels rekordkast, satt umiddelbart etter innføringen av 20 prosent moms.

Slik som utviklingen for tiden er her i landet, regner man imidlertid ikke med at rekorden vil holde stort lenger enn til Finansministerens redegjørelse for neste års statsbudsjett, umiddelbart etter at Stortinget trer sammen igjen i høst.

Meieriassistent Emanuel Desperados etter sitt fabelaktige rekordkast under finansdebatten i Slidre. Her markerer Emanuel melkespannets nedslagsfelt med hvitt flagg, som viser at kastet er godkjent uten overtramp.

TANNLEGE-TIPS

Ukens Flåklypa byr på friske sportsnyheter og regelrett yrkesveiledning. Det første representert ved Emanuel Desperados' oppsiktsvekkende rekordkast på hele 208,47 meter, utført i raseri med et 60 liters melkepann (med lokk). Utløsende årsak til kastet skal være regjeringens forslag om oppheving av skattefri banksparing.

Hovedsaken denne uken er imidlertid veiledningen til alle som ønsker å forsøke seg på tannlegeyrket, som jo er svært innbringende. Har De en to værelses leilighet og noen ubekvemme stoler, er det halve allerede gjort.

VÅR YRKESVEILEDNING

Ønsker De å rykke opp på den sosiale rangstige?

Er De netthendt og usentimental?

I så fall er tannlegeyrket et godt valg!

Betingelser for en god praksis er *rene negler* og *hvit frakk med knepping bak*.

Har De så en to-roms leilighet, skulle mulighetene for en innbringende forretning ligge åpen for Dem.

Ett av rommene rigger De opp som *venteværelse*, med ubekvemme stoler og et bord. På bordet legger De fram Deres gamle ukeblader i *vifteform*.

Innerste rom innreder De som *kontor*. Foran vinduet plasserer De en bekvem stol, helst stålør (det virker hygienisk og betryggende). Rundt denne bygger De så opp Deres instrumentsamling (hobbysett) med drillboret opphengt i hvit plastikk-ledning rett over stolen.

For at det hele skal virke så overbevisende som mulig, bør De også ha *kontordame*. Her kan De selvsagt benytte Deres forlovede, venninne eller et annet tilfeldig bekjentskap, *kledd i hvitt*.

Hennes arbeid består i å åpne døren til venteværelset med replikken: – Værsgod neste! Mens De inne på kontoret står med ryggen til og vasker Deres hender.

Når pasienten er plassert i røstolen, snur De Dem mot denne med et avmålt nikk. Grip så speilet.

Mens pasienten gaper, kikker De inn. Før rolig speilet langs tannrekken, samtidig som De nå og da mumler fram noen latinske ord, som gjentas av kontordamen *bak* pasientens rygg.

Når dette er gjort, har De bygget opp den nødvendige tillit hos pasienten i stolen, og arbeidet kan begynne. Gap ikke over for meget, men konsentrer Dem om følgende arbeidsoperasjoner:

I DAG: TANNLEGE

– med beskjed om ikke å spise på tre dager.

Plombering

Velg Dem ut en tann. Bor deretter en kileformet fordypning og blås.

Fyll hullet med formtre. Be pasienten bite forsiktig sammen – med beskjed om ikke å spise på tre dager.

Bro-arbeid

Får De lokket pasienten med på et omfattende broarbeid, kan Deres økonomi raskt rettes opp. Trekk nest innerste jeksel under påskudd av at dette er en melketann. Bygg så en bro fra innerste jeksel over til nærmeste tann. Forklar pasienten at brobygging er nødvendig for at tannpinen skal gå over. Tar han denne, har De en *humorist* i stolen!

Rotfylling

Bor Dem inn i en tann til de støter på nerven. Dette markerer pasienten med et skrik.

Trekk boret ut, og spør hvor gammel han er. Før så boret rolig inn igjen.

Følger det med metallspen på Deres elektriske drill, har De vært for ivrig. Da har De boret Dem inn i røstolen bak.

Tanntrekking

Begynn bakfra og arbeid Dem fremover. Dette er den enkleste form for all *tannpleie*!

OBS! Bruk sikkerhetslenke på Deres dør hvis gamle pasienter dukker opp igjen.

Lykke til!

FOR SENT! (Selbu, torsdag)

(FT-PRIVAT): Sesongarbeider Bertram Nufsefjord i Selbu mottok i går et ullteppe som han for lenge siden hadde bestilt i Trondheim, inspirert av en temporær kuldebølge sist vinter.

Da det var gått møll i teppet ved fremkomsten, vil Bertram undersøke om det var sendt med Linjegods.

1977 Polski Fiat 126p

Humørspreder fra Østblokken

Tekst: **Christopher Skjæveland**

Heldigvis for Per Harald er det ikke snakk om en langbent skjønnhet med hittil ukjente barn og en lunefull svigermor med på kjøpet, men en Polski-Fiat 126p fra 1977. Og godt er det, for sorgene hadde utvilsomt blitt mer graverende med det første scenarioet. Noen sorger ble det, som det ofte blir med biler med noen år på nakken, men det kommer vi tilbake til. Først må det stilles et viktig

spørsmål: Hvorfor akkurat en Polski-Fiat?

– Bilen kjøpte jeg i Polen i 2018 etter først å ha besøkt et vennepar som studerte der nede. Jeg hadde aldri sett en slik en før, så da jeg så en der nede ble jeg umiddelbart begeistret og lurte fælt på hva det var jeg hadde sett, forteller Per Harald.

Vi forstår ham godt. Bilen osrer av sjarm, selv om den ser litt nedstemt ut. En slags visuell likegyldighet i form av metall og krom. Så er den da også laget bak Jernteppet. Men den ellers lite spennende «protese-aktige» fargen gir på en finurlig måte bilen det lille ekstra. Hadde den vært turkis eller limegrønn, hadde det fort blitt for mye. Bilen har såpass mye utstråling i seg selv at den kommer fint ut med en sedat farge.

Oppmerksomhet får den uansett. Folk gliser, smiler, peker og ler. Man kan trygt si at denne bilen skaper engasjement. Trenger du litt «drahjelp» for å finne en partner? Glem Ferrari og Lamborghini. Skaff deg en Polski-Fiat og du vil ikke ha armkroker nok. Per-Haralds kjæreste sier aldri nei til en tur i Fiaten da den er «Så liden og søde» som hun sier på Stavanger-målet.

Bygget på lisens

Fiat 126 var en kjent bil også på norske trakter og et kjapt søk i registeret avdekket et langt høyere antall registrerte biler enn hva vi kan ta oss tid til å studere. Av ►

FRA ØSTBLOKKEN: 1977
Polski-Fiat 126p. Liten, søt og litt molefonken. Takgrind med litt «rask» oppå hører med til helhetsuttrykket. Ekstralys med gule glass er kjøpt på eBay. I Østre bydel i Stavanger, hvor bildene er tatt, glir den rett inn med sin funky attityde.

CHRISTOPHER SKJÆVELAND

Ferieflørt. Lettbent og flyktig kjærlighet som forsvinner like raskt som den kom, men som allikevel føles å vare evig. For de fleste ender ferieflørten på flyplassen med tomme løfter om et liv sammen. For Per Harald Hauge fra Stavanger ble kortvarig flørt til fast følge.

gjenværende biler er det dog neppe mange igjen i kjørbær tilstand den dag i dag. Justerer vi søket og peiler inn på Fiat 126p, får pipen en annen lyd. Fire stykker registrerte i Norge står det, hvorav én er den dere leser om nå. Felles for dem alle er at ingen av dem er solgt nye i Norge. Hvorfor ikke?

Årsaken ligger i navnet: Polski-Fiat, som i sin rette betydning betyr «Polsk Fiat». Forskjellene er små, men markante om man vet hvor man skal kikke. Det røde Fiat-emblemet i fronten har fått en liten «krone» i hvitt med skriften «Polski». I tillegg har bilen på høyre bakskjerm et lite rødt emblem med skriften «Licencja Fiat». Polski-Fiat er nemlig bygget på lisens fra Fiat. For å ytterligere distansere den polske broder fra sine italienske søsken er høyere bakkeklaring, oransje sideblinklys (italienske biler har hvite/klare) og større riller i «grillen» på bakluken og bokstaven «P» bak modellnavnet.

Fiat 126 ble også bygget på lisens i flere andre land, som Østerrike og Jugoslavia. Hellas forsøkte seg også med en tilsvarende bil, men måtte gi opp etter ti produserte biler. Produksjonen av Polski-Fiat 126p startet i byen Bielsko-Biala i 1973, året etter at bilen først ble lansert i Italia som

RALLY-PREG: Litt likegyldig uttrykk med et lite hint av smil over støtfangeren. Ekstralyktene gir et aldri så lite rally-preg.

VINYL: Bøttestoler med svart vinyltrekk gjør jobben.

POLSK UTGAVE: Emblem for motorstørrelse til venstre og modellbetegnelse til høyre. Legg merke til bokstaven «P» i sistnevnte, som indikerer polsk utgave.

UNDER PANSERET: Fiat var tidlig ute med hva vi i dag kaller «frunk».

STOLT EIER: Per Harald Hauge er glad for å endelig ha fått sin Polski-Fiat på stell og gleder seg til å klokke inn utallige mil på telleren.

en mer moderne arvtager til deres legendariske 500. Dog ble det aldri noe legendestatus på Fiat 126 i hjemlandet selv om den solgte godt med 1 352 912 produserte biler.

I Polen ble den selve symbolet på motorisert frihet til folket og levde et langt produksjonsliv i hjemlandet. Den går under det kjærlige tilnavnet «Maluch», som på norsk blir «Den lille». Faktisk vedvarte produksjonen helt frem til 22. september 2000 og endte da på hele 3 318 674 enheter. Andre lisensbygg og Italias pro-

duksjon kommer i tillegg. I Europa er det bare Bobla som overgår den. Polski-Fiat feiret bragden med en «Happy End»-utgave på 1000 biler, hvorav 500 var lakkert røde og 500 var lakkert gule. Det skal nevnes at 126p ble eksportert til flere østblokkland med Ungarn som det mest prominente. I tillegg ble den solgt i Kina, Cuba og Australia av alle ting, på 80- og 90-tallet. I Kina skal den ha solgt opp mot 30 000 enheter i året.

Forbedring til besvær?

Polski-Fiat 126p er kanskje ikke den mest eksotiske sett fra et mekanisk ståsted. Her brytes ingen hastighetsrekorder, ei heller sprenges noen effektgrenser.

Plattformen og opphenget deler den med sin eldre bror 500, men er gitt et større og sikrere karosseri. 126 har langt bedre plass innvendig enn 500, takket være at startmotoren er flyttet ned på motoren og at taket er strukket lenger bak.

Ved lansering ble 126p levert med en tosylindret luftkjølt rekkemotor på 594 kubikk med 23 hestekrefter og 39 Newtonmeter i dreiemoment. I 1977 ble sylindrene boret opp fra 73,5 til 77 mm, noe som ga en økning i volum til 652 kubikk. Effekten forble den samme, men dreiemomentet så en markant

økning til 43 Nm. Alle monner drar. Gjennom årenes løp så den stadige forbedringer. I 1980 fikk den bedre bremses, nye felger hentet fra fabrikk i Italia og nødbraklyk.

1984 kom en betydelig facelift med plastisk-støtfangere og nytt dashbord. Denne varianten het nå 126 FL. I 1987 kom enda et tillegg i 126-familien: 126 BIS, som kunne skryte av en 704 kubikk vannkjølt motor av polsk design og baklukk. Sistnevnte så Polsk-Fiat på som en bragd ettersom baklukk kombinert med hekkmotor tidligere ble avfeid som en umulighet.

Utenfor østblokken solgte ikke 126 så godt som forventet, da plattformen med hekkmotor ikke klarte å leve opp til standardene etablert av langt bedre sammen-skrudde, effektive og økonomiske biler med forhjulstrekk. Selv etter iherdige forsøk på modernisering som katalysator og en ny modell kalt El med karosserideler inspirert av Fiat Cinquecento, holdt den ikke mål selv i «hjemlandet» Polen.

Heldig bekjentskap

Per Haralds bil er som kjent fra 1977 og er da utstyrt med den «kraftige» 652-motoren. Per Haralds far hadde tidligere fått en LaSalle restaurert i Polen. En kontakt og et bekjentskap som også hjalp Per Harald i, ikke bare søken etter en 126p, men også med istandsetting og transport. Per Harald fikk den polske kontakten til å besiktige, kjøpe og lakkere bilen før han så satte den på biltralle og fraktet den til Danmark, hvor en ivrig og skuelysten Per Harald ventet for overtagelse av sin polskproduserte stolthet. Turen var ikke helt forgjeves for hans polske venn, som plukket opp en Volkswagen Type 2 i Tyskland på vei hjem.

Etter hjemkomst har Per Harald gått gjennom bilen akter og ut. Alt elektrisk er gjennomgått, forgasser er byttet, bremses overhald og mer til. Like før vi møtte Per Harald var bilen helt friskmeldt, som forklarer hvorfor Per Harald knapt har tilbakelagt 50 mil med doningen på disse seks årene han har eid den. Men dette er heldigvis bare begynnelsen. □

ENKEL UTFORMING:

En bil de fleste av oss vil kunne tegne, uansett ferdigheter.

SPARTANSK:
Her er det ikke mye som stjeler fokuset fra trafikken. En får klare seg med speedometer. Alt annet er overflødig.

Tester og nyheter finner du på: www.klikk.no/motor

MOTOR BAK: Forbausende stillegående tosylindret motor 23 med illsinte hestekrefter fra 652 kubikk.

TEKNISKE DATA

Motor:	652 cm ³ luftkjølt tosylindret rekkemotor, hekkmontert
Effekt, hk/o.min:	23/4500
Nm/o.min:	43/3000
Kompresjon:	7.5:1
Gir:	Firetrinns manuell med usynkronisert førstegir
Drivhjul:	Bak
Bremses:	Tromler foran og bak
Bakakselutveksling:	4.87:1
Lengde/bredde/høyde, cm:	305/138/130
Akselavstand, cm:	184
Vekt, kg:	580
0-100 km/t, sek:	39,8
Toppfart, km/t:	113

4X4, DIESEL OG POWER

MUSSO GRAND PICK UP
FRA 528.613,- (EKS MVA)

**HELLO
NORWAY**

**202
HK**

**441
NM**

**KING
SIZE**

Som et av Sør-Koreas tre store bilmerker lanseres KGM i Norge. Den helt nye Pick Up'en Musso Grand er nå tilgjengelig i Norge. Musso Grand er med sine 5,4 meter den største Pick'Up'en i klassen, og med stor dieselmotor, premium interior, 12,3" skjerm og selvfølgelig 4x4 med diff. sperre er den perfekt for norske forhold. Med 3 tonn hengervekt 204HK /441 Nm og sterke spesifikasjoner er det en bil du ikke kommer utenom dersom du vurderer en Pick Up. Finn den tøffeste og mest praktiske utgaven til ditt bruk. Velg mellom Arctic Trucks-, Explorer-, Summit- eller Pro Edition. KGM lanseres nå over hele Norge hos svært velkjente bilforhandlere. Les mer på kgm-auto.no.

KGM

kgm-auto.no

1500

moh. ligger
Geiranger
Skywalk på
Dalsnibba.

IDYLLISK: Uansett hvilken vei du ankommer Geiranger, er det vanskelig ikke å la seg imponere.

Dronningen av Fjord-Norge

Geiranger er noe av det vakreste Norge har å by på, og opplevelsene står i kø.

GLEM PRINSESSEBRYLLUP OG sjamaner; Geiranger har langt vakrere ting å by på. Dette kalles ikke kronjuvelen av norske fjorder for ingenting, noe som blir tydelig idet man begynner nedstigningen ned mot Geiranger – uansett om man kommer fra sørøst over Grotli, eller motsatt side via den fantastiske Ørnevegen. Eller via ferge – utsikten er vakker fra den vinkelen også. De mange utkikkspunktene er kjent langt utenfor landets grenser. Enkelte nås i motoriserte kjøretøy, andre kan man også nå til fots, dersom man føler seg sprekk. Man har blant

annet Flydalsjuvet, 320 meter over havet, med utkikkspunkt på to nivåer forbundet med gangvei. Og Storsæterfossen, et vakkert skue som også er populært fordi man kan følge stien bak fossen og komme ut på andre siden like tørr.

Skageflå bør oppleves minst én gang i livet. Den fraflyttede fjellgården på en fjellhille 250 meter over fjorden har utsikt til fossen De syv søstre og fjellgården Knivsflå på den andre siden av fjorden.

Ørnesvingen er høydepunktet, om ikke høydemessig, på den tidvis nervepirrende Ørnevegen, mens Dalsnibba byr på det som kanskje er den aller beste utsikten til Geirangerfjorden. Nede i bygda er tradisjonsrike Hotel Union verdt et besøk. Her kan man nyte en bedre middag, smake på varene fra naboen Geiranger Bryggeri og se den unike samlingen av veteranbilene som fraktet turister rundt på 1920- og 30-tallet. Like ved ligger Norsk Fjordsenter.

UTSIKTSPUNKT: Geiranger Skywalk gir en utsikt du knapt har sett maken til.

Velg riktig tidspunkt

Det bor kun 230 mennesker i Geiranger, men turistene strømmer til bygda i svimlende antall. Mellom 700 000 og 900 000 besøker stedet i løpet av ett år, og disse kommer i hovedsak i sommermånedene, altså juni, juli og august. Dersom man blir litt svett ved tanken på kø og masse mennesker, kan det altså lønne seg å velge tidspunktet for besøket med omhu. Uten at det trenger å bety at man skal dra dit midt på vinteren – området har gjerne lite nedbør på høsten, og i september kan man få nydelig vær og ganske sommerlige temperaturer.

SHUTTERSTOCK/NTB

SHUTTERSTOCK/NTB

Nakenferie uten kids

Navnet sier vel det meste: Sea Mountain Inn Nude Resort and Spa – Adults Only. Dette er et hotell i Palm Springs kun for voksne, ved stranden, med badeland (adgang inkludert) og nær Miracle Springs Spa. Og med mildt sagt løssluppen «dress code». Her er det nemlig ikke bare tillatt å sprade rundt naken, det er rett og slett forventet at man gjør det – både på rommet og i hotellets fellesområder. Blant fasilitetene som listes opp er «blendingsgardiner/gardiner», hvis man skulle begynne å føle seg litt sjenert likevel.

Det er ikke bare enkelt å komme seg dit fra Norge, men hvis du er desperat nok, er det fullt mulig. Fra flyplassen Bermuda Dunes i California er det kun 30 minutters kjøring, men for oss nordmenn vil det nok være enklere å fly til LAX og ta den noe lengre kjøreturen derfra.

SEA MOUNTAIN RESORT

NORSK MOTORHISTORISK MUSEUM

Motordugnad!

Norsk Motorhistorisk Museum på Stange åpnet for 32 år siden, og har vært en turistattraksjon siden. Her finner man 250 motoriserte kjøretøy, traktorer, anleggsmaskiner og biler. Bak museet står brødrene Dag og Ole Bækkedal, som er henholdsvis lege og maskiningeniør.

I over 45 år har de to restaurert og bygget opp den unike samlingen, men nå spøker det for fremtiden. I en pressemelding tidligere i år opplyste museet at besøkstall og billettinntekter ikke er store nok til å dekke husleien, og etterspurte handlekraft fra kommune og fylkeskommune. Museet holder åpent klokken 10-17 alle dager i perioden 29. juni til 4. august. Benytt sjansen til et besøk, så bidrar du også til å holde et unikt museum i live!

Johnny Haglunds hjørne

Underlig tomt

Under covid-nedstengningen opplevde vi alle en merkelig tid. På det verste, med stengte skoler og arbeidsplasser, tok jeg med meg sønnen min, som allerede hadde hatt covid og var immun, på T-banen til Oslo sentrum. Dette var midt i rushtiden på en mandag.

Normalt er det masse folk, men nå var T-banen tom. Bare jeg og min sønn. En svært underlig opplevelse, som jeg – og sikkert mange med meg – håper aldri skjer igjen. For å få frem denne tomme følelsen, stod jeg midt i vogna og brukte lang lukker på kamera, for å illustrere at vi var i fart på en bane i rute.

JOHNNY HAGLUND

Danmarks riviera

ET YNDIGT LAND: Kun en kort tur fra København kan du opleve brede og lange sandstrenger og koselige badebyer langs Nordsjællands kyst.

Kyststripen omtales gjerne som Den danske Riviera, noe som forplikter. Ferten av den ekte Rivieraen ved Middelhavet mangler kanskje, men på en deilig sommerdag er det få steder som kan by på så fine strender og så høy feriestemning som Nordsjællands langstrakte kyst.

Visste du at...
Den danske Riviera
omfatter cirka 200
kilometer av Nord-
sjællands kyst?

NIKOLAJ DANIELSEN

BADEBY: Lun badebystemning i Gilleleje.

Tekst: **Jonas Arvidsson**

Første gang vi kom med egen båt til Gilleleje var i 1995. Vi kastet loss i Grenå i strålende sol, men ble overrasket av dårlig sikt halvveis.

Dette var tiden før det fantes kartplottere og mobiltelefoner med innebygd GPS. Decca – datidens elektroniske navigasjonshjelpemiddel – ledet oss rett på Gillelejes innseilingsmerke, og derfra var det lett å finne inn i havnen.

Gjennom årene har vi sett den samme utviklingen i hele Danmark som på vestkysten: Det begynner å bli trangt i havnene om sommeren. Gilleleje er en stor fiskerihavn hvor man bruker den indre delen som gjestehavn om sommeren. Kommer man med bil eller tar seg til området på annet vis, er selvsagt gjestehavnens kapasitet mindre interessant.

Gilleleje er Sjællands største fiskerihavn med verft og verksteder. Med stadig innskrenkninger og reduserte kvoter, har antall yrkesfiskere og fiskebåter minsket, og det fanges ikke like mye fisk som før. Som mange andre steder satser man i stedet på turisme, og det er ikke bare båtfolket som beveger seg rundt i havneområdet om sommeren. En fantastisk sandstrand, flere restauranter med alt fra sushi til smørrebrød og den allestedsnærværende rødspetta, samt en Rema 1000 i nærheten, gjør at

man kan tilbringe mange late dager her.

Vandring til fyr

Når man kommer til Danmark merker man med en gang en annen atmosfære. I tillegg til en helt annen arkitektur og byggestil, spesielt i småbyene. Dette gjelder ikke minst for Gilleleje, hvor det fortsatt finnes mange bindingsverkshus med stråtak. Kirken har som vanlig en sentral plass, men nettopp denne kirken har en meget spesiell historie. I løpet av noen uker høsten 1943 flyktet nesten hele den jødiske befolkningen i Danmark over Øresund til sikkerhet i Sverige. En stor del av disse flyktningene betalte fiskere i Gilleleje for transport over sundet, men mens de ventet på et passende tidspunkt, gjemte de seg i Gilleleje kirke. Målet var Höganäs eller Viken på den andre siden av sundet, hvor de ble tatt imot av frivillige.

Vil du røre på beina, er vandringen østover langs stranden til Nakkehoved fyr et godt avbrekk fra havnelivet. Det er en spasertur i vakre og frodige omgivelser. Kullabergs silhuett i Skåne på andre siden av sundet er synlig hele tiden, og det er nettopp her den nordlige grensen for Øresund går – mellom Gilleleje og Kullabergs spiss. Deretter tar Kattegat over. Fyret er åpent for besøk, og har et lite museum. Ikke glem å handle mat og drikke før du forlater Gilleleje, gjerne wienerbrød med sjokolade.

VISIT COPENHAGEN

JONAS ARVIDSSON

POPULÆR: I høysesongen er Gilleleje er veldig populær havn.

JACOB LISBYGD

STJERNESKUD: Fiskehuset Hornbæk har en rikholdig meny med «smørrebrød» med Stjernes kud, sild, rødspette, fiskefrikadeller, røkt ål og annet snadder. Stedet har også fiskeutsalg.

Fetthjørnet

Etter noen dager i havn fortsetter turen til Hornbæk. Her er det en helt annen stemning. Havnen og byen er betydelig mindre enn Gilleleje, så her finnes det mest badesugne barnefamilier eller feststemt ungdom. Der Gilleleje bærer tydelig preg av fiske og industri, har Hornbæk mer preg av badeby. Nede ved havnen finnes en stor hvit bygning som ble oppført i 1935 som badhotell. Hotellvirksomheten ble imidlertid ikke langvarig. Etter andre verdenskrig ble bygningen solgt, og siden har lokalene blitt brukt til trening av personer med polio eller ryggmargsskader.

Hornbæk har en velstelt liten havn med den servicen man trenger dersom man kommer rekende

med båt. Stedet å henge ligger noen minutters gange fra havnen. Det Fedtede Hjørne serverer drikke og deilig gatekjøkkenmat store deler av døgnet. Her finner du alt fra The Munch Pit Burger og Jacobsens Pita, til Everest Food, som byr på retter fra det nepalske kjøkkenet, og La Parrilla, med retter fra Argentina.

Renessanseslott

Helsingørs Nordhavn er Danmarks største. Kommer du sjøveien, gå inn så langt som mulig og speid etter et grønt skilt. I havneområdet finner du alt av service som du kan ønske deg, inkludert butikker, fiskehandel, seilmaker, båtutstyr og restauranter. Og bygningen som var politistasjon i TV-serien «Sommer-

DANIEL RASMUSSEN

SNADDER: Det er verdt å legge turen innom Helsingør Røgeri.

dahl-mordene», som finnes på TV2 Play.

Kronborg slott er synlig på lang avstand. Området, der Øresund er som smalest, gjorde det

FETT: Det Fedtede Hjørne i Hornbæk er stedet for delikat fastfood.

tidlig logisk og strategisk å plassere befestninger både i Helsingborg og Helsingør. Da den danske kongen Erik av Pommern på 1400-tallet kom på den lønnsomme ideen å innføre toll for alle skip som passerte Øresund, ble dette enda viktigere. Det var også da Helsingør fikk byprivilegier.

Kronborg slott er blitt bygget opp og om siden 1574 da Frederik II påbegynte bygget slik vi kjenner det i dag. Som et av de vakreste renessanseslottene er Kronborg slott med på Unescos verdensarvliste. Slottet ligger bare noen minutters gange fra Helsingørs Nordhavn, så er du i byen kan du ikke gå glipp av en av Danmarks mest besøkte severdigheter.

ÆRVERDIG: Gilleleje Badehotels historie strekker seg tilbake til 1895.

Turistene flokker seg ikke bare om det vakre slottet, men også om sagnhelten Holger Danske som ifølge legenden sover i kjellerhvelvene, klar til å våkne for å beskytte Danmark mot fare. Og selvfølgelig Hamlet. Shakespeare valgte Kronborg slott for sitt skuespill om død, svik og

hev, selv om han aldri hadde vært der.

Gummistranden

Når du er ferdig med Kronborg slott, er det ikke langt inn til Helsingørs sentrum. Du passerer først det gamle verftsområdet. Som på så mange andre steder er den opprinnelige virksomheten for lengst avsluttet. I stedet er lokalene omgjort til kultur- ▶

FYR HER: Nakkehoved fyr ble bygget i 1772.

CHAD T. CHARLTON

STASELIG: Marienlyst Strandhotel er blant Danmarks eldste og flotteste strandhoteller.

senter, museer og restauranter. På bryggene ligger noen veterambåter, og har du en båt som er lengre enn 15 meter, er du velkommen til å legge til her.

Hjertet i sentrale Helsingør er gågaten Stengade og Axeltorv. Her finner du mange kafeer og restauranter. I motsetning til de fleste norske byer finnes fortsatt

BYVANDRING: Er du historieinteressert kan det være verdt å bli med på en historisk byvandring gjennom Helsingørs gamle bydel.

rikelig med slaktere, ostebutikker og bakerier.

Det er enkelt å tilbringe noen dager i Helsingør. Rett nord for Nordhavnen ligger Gummistran-

den. Dette kan virke som et underlig navn for en fin badestrand, men i 1935 startet det Helsingborg-baserte gummifirmaet Tretorn en fabrikk her.

Visste du at...
Allerede i 1923 ble
begrepet Den danske
Riviera brukt i en
turistbrosjyre?

THOMAS RAFN-LARSEN

STORSLÅTT: Ved inngangen til Øresund i Helsingør ligger renessanseslottet Kronborg. Her, hvor sundet mellom Danmark og Sverige er smalest, har Kronborg vært sentrum for storslåtte fester, drama, tragedier, intriger, handel, krig og kjærlighet, siden Frederik II fikk bygget slottet i 1585, heter det på slottets informasjonsside.

Den ble lagt ned på 1970-tallet, og det finnes ingenting igjen av den, men navnet lever videre på folkemunne. Ved stranden ligger Marienlyst Strandhotell med en av de beste restaurantene i området (og priser deretter).

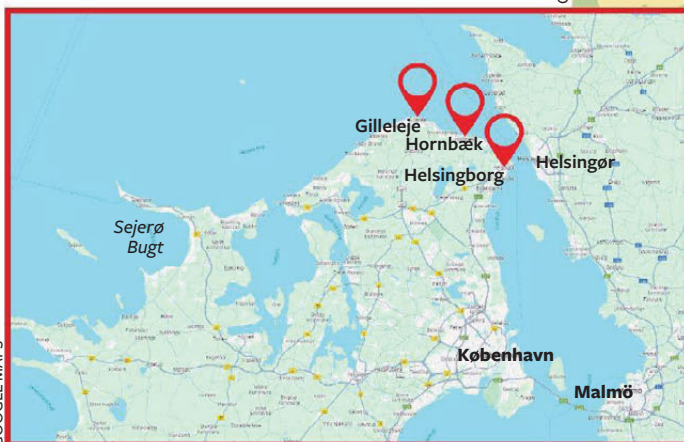
Tunfiskfangst

Før et besøk til Helsingør kan anses som komplett, må du besøke Øresundsakvariet. Det ligger i havneområdet og har akvarier både innendørs og utendørs,

med pedagogiske utstillinger som på informativt vis forteller om undervannsmiljøet i Øresund. I et av utendørsbassengene, kalt Vandlaboratoriet, kan man komme tett på det unike fiske- og dyrelivet i Øresund.

Det mest interessante er kanskje historien om tunfisk. I årene etter Den andre verdenskrig kom sportsfiskere fra hele verden for å fange tunfisk i Nord-Øresund. Rekorden er fra 1950 med en fisk på 372 kilo. Jeg husker at bestefaren min fortalte om rekorden, men det føltes mer som eventyr enn noe fra virkeligheten. For en fiskeinteressert ungdom i de nedre tenårene var det et dagsverk å sveive opp en torsk på fem kilo, så det virket helt usannsynlig at noen skulle greie å håndtere en fisk på over 300 kilo med stang og snøre. Ifølge bestefar hadde skipperen med seg en revolver som

GOOGLE MAPS

GEOATLAS

NORGE

SVERIGE

Jylland

DANMARK

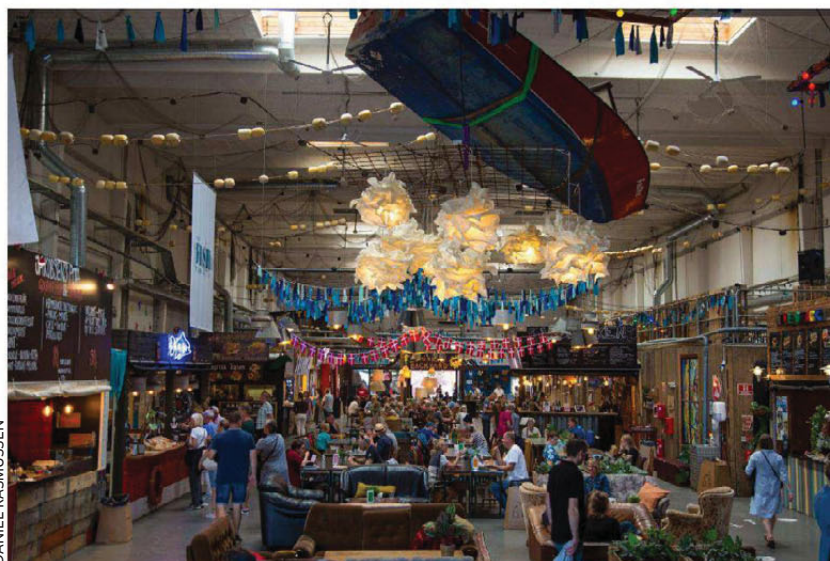
Sjælland

Den danske Riviera

Ligger kun en 30–40 minutters kjøretur fra København. Det dreier seg om en cirka 200 kilometer lang kyststripe fra Sejerø Bugt i øst til Øresund i vest. Historien om Den danske Riviera strekker seg helt tilbake til 1800-tallet da den ble Danmarks første strandreisemål. De første turistene skal ha dukket opp i 1847. Berømte personer som H.C. Andersen, Søren Kierkegaard og P.S. Krøyer søkte seg til denne kyststrekningen. De fant trolig inspirasjon i den rå naturen. Det sies at Kierkegaard var Gillelejes første turist. Han kom allerede i 1835.

Kilder: «Ferie ved havet – hvilken rigdom» (Jørgen Hansen) og Visit Nordsjælland

DANIEL RASMUSSEN

GOD STEMNING: Værftets Madmarked i Helsingør har noe for enhver smak.

JONAS ARVIDSSON

AKVARIUM: Øresundsakvariet er artig for både barn og voksne.

ble brukt til å avlive store tunfisker mens de fortsatt var i vannskorpa. Det ville ellers vært umulig å få de digre fangstene opp i de små båtene. På slutten av 1960-tallet forsvant tunfisker helt, trolig grunnet overfiske, men har nå så smått begynt å komme tilbake. Vår ferie i Danmark er ved veis

ende. Er det en riviera vi forlater? Det er i alle fall en veldig trivelig kyststrekning som har mye å tilby, men det er ikke lett å finne likhetstrekk med den ekte Rivieraen. Strendene langs Nordsjælland er bedre, og det er jo bare Danmark som kan dansk hygge.

I lundefuglens rike

På noen av de vakreste øyene på Helgelandskysten kan du få nærkontakt med Nordens papegøye. Eller hva med å oppleve den eneste båten fra middelalderen som er bevart og stilt ut i Norge, eller ta et slag golf på verdens største etthulls golfbane?

**Vi gir deg saker
du ikke finner andre
steder – hver uke**

Mesterverket under Trolltunga

Fjellformasjonen Trolltunga har de siste årene fått status som en av de mest populære turistattraksjonene her til lands. Men 700 meter under Trolltunga befinner en annen spektakulær formasjon seg, formet av menneskehander.

Fabeldyrene på Madagaskar

95 prosent av Madagaskars reptiler, 89 prosent av plantelivet og 92 prosent av pattedyrene eksisterer ingen andre steder på kloden. Men mange av artene står nå i fare for å utrykkes, rapporterer Johnny Haglund.

FASTE SIDER

Sløseriombudsmannen
TimeOut
Blinkskudd
Kule sider
Ny viten
Bilmix
Flåklipa
Grafikk
Kryssord
Sudoku
Vi Menn quiz
Reisemix

Fåes kun i
Apotek

Er grillmesteren og **magen** hans klar?

Årets grillassistent er Multi GO

Fåes på apotek nær deg, enklere blir det ikke!

Prøv Multi GO

Multi GO bistår fordøyelsen ved inntak av tungt fordøyelig mat, som kjøtt, fett og proteiner.

Les mer på verman.no

Bølgerytterne

Oppvokst på fisk og hardt fysisk arbeid, rir hardbarkede fiskere på tre meter høye bølger i hjemmelagde kanoer for å få mat på bordet.
Side 60

... og mye mer